

Dítě z jiného etnika v českých pěstounských rodinách

Tereza Hráčková

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Tereza Hráčková
Osobní číslo: H18212
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Dítě z jiného etnika v českých pěstounských rodinách

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti pěstounské péče, multikulturalismu a vývojové psychologie.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkových rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Seznam doporučené literatury:

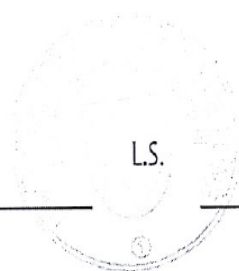
- GAVORA, Peter, 2010. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HLADÍK, Jakub, 2006. Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-424-9.
- PRŮCHA, Jan, 2011. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-502-2.
- SOBOTKOVÁ, Irena, 2003. Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 80-86552-62-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Lenka Venterová, Ph.D.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 27. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.4.2021

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihledne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato práce nám otevřela dveře u pěti českých pěstounských rodin, které vychovávají vedle svých dětí i dítě specifické jiným etnikem. Etnikum je probíráno v dnešním světě ze všech stran. Pro pochopení zranitelnosti dětí popisujeme v teoretické části vývoj dítěte, dále se věnujeme vybraným etnikům, výchově a jejím stylům. Zmiňujeme také určité zvláštnosti spojené s výchovou, které mohou být typické pro etnika. Poslední kapitola je věnována pěstounské péči a faktům, souvisejících s přijetím dítěte z jiného etnika. V praktické části jsou z pohledu rodin zhodnoceny výchovné názory či rozdíly v domácnosti, kde je vychovááno dítě z jiného etnika. V závěru jsou objasněny konkrétní postoje českých pěstounských rodin na dané téma, jejich přístup k etniku a možné obavy. Cílem této práce je nejen objasnit rizika, ale také krásy tohoto druhu pomoci. Otázkou zůstává, zda jsou jisté odlišnosti dětí spojeny právě s etnikem.

Klíčová slova: vývoj dítěte, etnikum, výchova, pěstounská péče, situační analýza

ABSTRACT

This research introduces us into five Czech foster families, which in addition to their own children, raised a child from different ethnic group. Ethnicity is currently discussed world topic from all angles. To understand the vulnerability of children, in the theoretical part we describe the development of the child, we also focus on selected ethnic groups, education and its styles. We also mention certain peculiarities associated with education, which may be typical for ethnic groups. The last chapter is devoted to foster care and the facts related to the adoption of a child from different ethnic group. In the practical part, are discussed educational opinions or differences in the household from family angles. We also mention certain peculiarities associated with education, which may be typical for certain ethnic groups. In the end, the specific attitudes of Czech foster families, their approach to ethnicity and possible concerns are clarified. The aim of this work was to clarify the risks but also the beauty of this type of help. The question remains whether certain differences of children are connected with ethnicity.

Keywords: child development, ethnicity, education, foster care, situation analysis

Děkuji paní PhDr. Venterové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, hlavně za její trpělivost, cenné rady a v neposlední řadě i podporu v podobě povzbuzení. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině a rodinám, které poskytly rozhovor pro tento výzkum.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DÍTĚ Z JINÉHO ETNIKA A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	12
1.1 VÝVOJ DÍTĚTE	12
1.2 ETNIKUM.....	15
1.2.1 Národnostní menšina.....	16
1.2.2 Romové	17
1.2.3 Vietnamci	20
2 VÝCHOVA A JEJÍ STYLY	22
2.1 STYLY VÝCHOVY.....	23
2.2 VÝCHOVA ETNIK	24
3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	27
3.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	27
3.2 PRÁVA A POVINNOSTI PĚSTOUNA	28
3.3 DÍTĚ Z JINÉHO ETNIKA V PĚSTOUNSKÉ PÉČI.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	33
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE A OTÁZKY	33
4.2 STRATEGIE VÝZKUMU	34
4.3 METODA SBĚRU DAT	35
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	36
4.5 REALIZACE VÝZKUMU.....	38
5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	40
6 SHRnutí VÝZKUMU	49
7 DISKUSE	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	59
SEZNAM OBRÁZKŮ	60
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM PŘÍLOH	62
PŘÍLOHA P I: ROZŠÍŘENÝ ROZHOVOR.....	63
PŘÍLOHA P II: INFORMOVANÝ SOUHLAS S ROZHOVOREM A JEHO VYUŽITÍM.....	64

ÚVOD

Námět této bakalářské práce „Dítě z jiného etnika v českých pěstounských rodinách“, je vybráno záměrně, protože pěstounská péče patří mezi aktuální témata. Proto je potřeba zkoumat toto téma stále více do hloubky.

Spojení pěstounská péče v českých rodinách a výchova dítěte z jiného etnika může být pro náhradní rodinu výzvou, pro někoho omyl, pro někoho absolutně nepodstatná věc, která nehraje žádnou roli při výběru dítěte do pěstounské péče.

Teoretickou práci jsme rozdělili do třech částí. V první části naší práce si objasníme základní pojmy v souvislosti s vývojem dítěte, zamýšlíme se také nad tím, jaké aspekty mohou ovlivnit správný vývoj dítěte. Pro pochopení tématu je nutné definovat etnikum a národnostní menšiny. Etnikum a národnostní menšiny patří taktéž k jednomu z aktuálních témat, která jsou veřejností probírána, někdy i s negativním pohledem. Blížeji jsou popsány dvě národnostní menšiny – Romové a Vietnamci. Obě etnika mají v České republice velké zastoupení a děti ze všech národnostních menšin v České republice jsou nejčastěji odejímány do náhradní rodinné péče právě z těchto dvou etnik. Další oblastí v práci je vymezení pojmu výchova a její styly. Dále naznačíme určité typické vlastnosti zmíněných národnostních menšin, kterými mohou ovlivnit výchovu svého etnika. V poslední kapitole se zaměřujeme na definici pěstounské péče, vystihujeme práva a naopak také povinnosti pěstounů. Poznamenáváme také názory autorů na dítě z jiného etnika v pěstounské péči.

V praktické části se snažíme vyhodnotit a popsat výchovu dětí z jiného etnika v českých pěstounských rodinách formou rozhovorů. K výsledkům výzkumu nám pomohlo pět českých pěstounských rodin, které mají společné to, že vedle svých vlastních dětí navíc také vychovávají dítě z jiného etnika. Děti se do pěstounské rodiny dostaly přibližně ve svých třech letech. Všechny děti pochází ze špatně situovaného prostředí své biologické rodiny, kde středem pozornosti nebylo dítě, ale násilí, alkohol, drogy a bohémská styl života. Osud dětem ze začátku moc nepřál, ale pěstounská rodina jim dala znovu lásku a možná změnila jejich pohled na svět.

Cílem této části práce je popsat výchovu dítěte z jiného etnika v českých pěstounských rodinách, zmínit důvody vedoucí rodinu k volbě dítěte z jiného etnika, charakterizovat pozitiva a negativa, která se nesou s výchovou dítěte z jiného etnika. Uvést rozdíly

ve výchově svých biologických dětí a dítěte z jiného etnika v pěstounské péči a v neposlední řadě zda pěstounské rodiny vnímají změnu chování svého okolí.

Začlenění etnika do českých rodin v rámci pěstounské péče se může zdát jako dobrý nástroj pro přetváření předsudků vůči jinému etniku. Výsledky výzkumu mohou pomoci otevřít oči budoucím pěstounským rodinám při rozhodování, zda se mají obávat zvolit možnost stát se pěstounskou rodinou i dítěti z jiného etnika.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ Z JINÉHO ETNIKA A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Kraus (2009) pojednává o sociální pedagogice jako o spojení oblastí s výchovnými problémy a problémy s funkčností společnosti. Píše o jakémsi hledání způsobů, jakým lze ovlivnit ostatní, především děti a mládež, aby dokázali porozumět a uměli se vyrovnávat s životními situacemi, dále uměli řešit problémy své, problémy druhých i celé společnosti. Cílem je získat dobro pro sebe, pro druhé i dobro pro celou společnost.

Sociální pedagogiku můžeme podle Bakošové vnímat jako zkoumání vztahů mezi sociálním prostředím a výchovou, dále také zkoumá sociální pomoc a péči o děti, mládež a dospělé v sociálním prostředí. Role sociální pedagogiky by měla spočívat v pátrání nejvhodnějších forem pomoci člověku v jeho životě i přes odlišné typy prostředí a hlavně vyrovnávat s nedostatky. Autorka dále vysvětluje, že sociální pedagogika má preferovat přístupy k člověku a jeho výchově jako k procesu pomoci, přes které se vytváří pozitivní elementy osobnosti. Proces pomoci by měl respektovat potřeby, práva, individuální možnosti a schopnosti každé osobnosti. (Bakošová, 2008)

Každá osobnost, o které pojednávají autoři, se narodila jako neposkvrněné dítě, které se ničím neprovinilo. Dětství a jeho kvalita jsou velmi důležité pro další životní etapy. Vývoj dítěte může být velmi významný pro postavení pevných základů v dospělosti. Období dětství a správný vývoj dítěte je velmi složitý proces, který doprovází řada proměn. Současná věda je pramenem poznatků a zkušeností, které pomáhají k tomu, aby všichni, kteří se podílejí na výchově dětí, byli vedeni k zdravému vývoji jedince.

1.1 Vývoj dítěte

Vývoj můžeme chápat jako proces, který se vyznačuje individualitou a celistvostí. Zahrnuje somatickou a psychickou stránku osobnosti. Při sledování více dětí stejného věku, zjistíme, že vývojové změny vstupují takřka ve stejných věkových obdobích.

Některá období vývoje dítěte prochází obrovským množstvím změn, naopak jiná období nejsou až tak bohatá na vývojové změny. Vývoj můžeme popsat jako rychlý, nerovnoměrný proces, který se ale drží svých zákonitostí a řádu. I přestože jsou vývojové změny v určitém věku předpokládány, stále platí to, že lidská individualita si drží jedinečnost a neopakovatelnost. (Petrová a Plevová in Šimíčková-Čížková, 2010)

Petrová a Plevová (in Šimíčková-Čížková, 2010) považují za základní faktory vývoje jedince:

- Vliv biologický, pod tento vliv řadí např. genetický program, vrozené faktory, fyziologické vlivy
- Vliv prostředí, který označují hlavně za vliv sociálního prostředí
- Vliv psychologický, vysvětlen jako naše aktivita, naše vlastní „já“, jako nějaké dění uvnitř osoby, člověk označen za tvůrce sebe a také jeho vliv na okolí

Autorky dále označují genetický a socializační faktor za velmi důležitý pro vývoj osobnosti, který je provázen zráním a učením: „*Vývoj osobnosti je prostřednictvím zrání a učení vystaven dvěma uceleným programům – genetickému a socializačnímu. Oba slouží k úspěšnému vyrovnání se s nároky života.*“ (Petrová a Plevová in Šimíčková-Čížková, 2010, s. 9). Autorky se dále shodují, že jejich společným výsledkem je osobnostní výbava člověka v jeho životě.

Velmi důležitým vlivem během vývoje dítěte pozorujeme i vliv psychický. Vágnerová (2005) tento vliv charakterizuje jako rozvoj osobnosti a proměnu psychických procesů a vlastností.

Dle autorů Seiferta a kol. (1997), Bergera a Thompsona (1998) Vágnerová (2005) zahrnuje ve své knize 3 hlavní oblasti psychického vývoje:

- Biosociální vývoj, zaměřen na tělesný vývoj
- Kognitivní vývoj, který se zaměřuje na všechny psychické procesy, které se podílejí na lidském poznání, zejména se jedná o proměnu způsobu uvažování během života. Jedná se o kompetence, které člověk aplikuje při příjmu a zpracování informací, při myšlení, učení, rozhodování
- Psychosociální vývoj, do kterého můžeme řadit proměny způsobu prožívání, osobnostní charakter, mezilidské vztahy. Tento vývoj je značně ovlivněn vnějšími faktory, jedná se o sociokulturní faktory, tedy proces socializace

Pro náš výzkum bude velmi důležité pozorovat hlavně kognitivní a psychosociální vývoj. Jako velmi významným činitelem u psychosociálního vývoje Vágnerová (2005) označuje působení rodiny a jiných sociálních skupin, jako např. vrstevníky a školu. Do kognitivního vývoje autorka zahrnuje vrozené dispozice, ale také vliv prostředí a to zejména způsob **výchovy a vzdělání**.

Tuto kapitolu Vágnerová uzavírá tím, že: „*Psychický vývoj každého jedince je závislý na působení mnoha faktorů, které jsou ve vzájemné interakci. Mohou být obecnějšího rázu*

i specifické, díky nim se každý jedinec od ostatních lidí nějakým způsobem liší, ale zároveň se jim v mnoha směrech podobá.“ (Vágnerová, 2005, s. 12)

Můžeme tedy říci, že psychický vývoj každého jedince je individuální a může být do značné míry ovlivňován prostředím, ve kterém jedinec žije. Z toho vyplývá, že tento vývoj psychických vlastností můžeme tedy např. prostřednictvím rodiny, výchovy a vzděláním změnit, usměrňovat a ovlivňovat.

Rodina, která dítě vychovává a tím se podílí na rozvoji jeho psychiky a formuje jeho osobnost, je tedy velkým činitelem psychosociálního vývoje dítěte.

Nesmíme ale opomenout a vynechat důležitý faktor při vývoji jedince podle Petrové a Plevové (in Šimíčková-Čížková, 2010), a to biologický vliv, který s sebou nese genetické naprogramování jedince a jeho vrozené vlohy.

Na tento názor nezapomíná ani Vágnerová: „*Genetické dispozice představují informace, na nichž závisí vytvoření předpokladů pro rozvoj různých psychických vlastností.*“ (Vágnerová, 2005, s. 12)

Období dětství rozděleno dle Vágnerové (2012):

1. prenatální období (do narození)
2. novorozenecké období (do 6 týdnů)
3. kojenecký věk (do 1 roku)
4. batolecí věk (do 3 let)
5. předškolní věk (přibližně do 6 let)
6. školní věk – mladší a střední školní věk (přibližně do 12 let, přechod na 2. stupeň základní školy)
7. puberta (do 15 let)
8. adolescence (do 20 let)

Děti, se kterými se blíže seznámíme v rozhovorech, a které jsou podstatou výzkumu, vyrůstaly všechny v období batolete již bez vlivu biologických rodičů. Ocitly se v ústavní péči. Právě v období batolete musí být rodič důsledný ve výchově. Dítě pozoruje chování ostatních lidí a přejímá tyto vzorce. Toto sociální učení se nazývá učení nápodobou.

Batolata využívají identifikaci, což je jakési ztotožnění se s někým. To naplňuje jejich pocit jistoty a díky tomu se osvobozují od strachu. (Vágnerová, 2003)

Ať již v interakci s dospělou osobou či vrstevníky si dítě buduje svoje „jáství“. Tato doba uvědomování si samo sebe jako bytost si vytváří první sociální životní role. (Vágnerová, 2008)

Dále blíže popíšeme období předškolního věku. Právě v tomto věku si české pěstounské rodiny v našem výzkumu odebraly děti do pěstounské péče.

Činnost dítěte se v tomto období váže na citové prožívání, snaží se sebezprosat. Pravidla chování dítě čerpá ze svého okolí. Vzorem je dospělá osoba, rodič, rodina dítěte, jiné prostředí pro dítě nemá takovou emocionální váhu. (Vágnerová, 2008)

Předškolák si začíná vytvářet vlastní identitu, která je formována jak lidmi, se kterými je v kontaktu, tak věcmi, které mu patří, ale také prostředím, ve kterém žije. Přetrvává zásadní potřeba jistoty a závislosti, kterou by mu měla dávat rodina. S vědomím, že má dítě svoji vlastní rodinnou identitu, se dítě od rodiny odpoutává a navazuje sociální vztahy s vrstevníky. Můžeme říci, že se začíná vyvíjet sociální cit a sebecit. Dále se rozvíjejí city intelektuální, estetické a etické, kdy dítě pociťuje pochopení dobra a zla či pocit uspokojení a viny. Rozvoj těchto všech citů je ovlivněn vzorem dospělého a sociálním učením. (Vágnerová, 2008)

Vágnerová také zdůrazňuje, že předškolní období dítěte připravuje dítě na život ve společnosti. (Vágnerová, 2008)

Můžeme tedy s jistotou potvrdit, že tato dvě období jsou velmi významná pro správný psychosociální a emociální vývoj dítěte. Dítě navazuje první sociální vazby. Je tedy velmi smutné, pokud jej dítě prožívá bez rodičů a s takovými změnami, kdy se od biologických rodičů ocitá v ústavní péči a následně hledá novou lásku u nových pěstounských rodičů.

1.2 Etnikum

V publikaci *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu* v kapitole *Život v černé vystihla Havlíčková* svojí myšlenkou pocit, který může cítit každý odlišný jedinec vedle majoritní společnosti: „*Není to špína, co nejde smýt. Není to ani symbol smutku. Naopak. Je to moje identita, moje „já“.* Obal duše, která je průzračně křišťálově čistá...“ (Havlíčková in Bubleová a kol., 2007, s. 10)

Při objasnění faktorů, které ovlivňují vývoj jedince, autorky Petrová a Plevová (in Šimíčková-Čížková, 2010) hovořily také o biologickém vlivu, který s sebou nese genetické naprogramování jedince a jeho vrozené vlohy. Individuálnost jedince může ovlivnit také jeho etnický původ. Definici etnika si v této kapitole blížeji popíšeme a vysvětlíme z důvodu výskytu spojení „dítě z jiného etnika“, které je přímo v názvu této bakalářské práce.

Průcha (2011) ve své knize překládá slovo „etnikum“ jako „kmen, rasa, národ“. Zmiňuje také, že slovo pochází ze staré řečtiny, což podle něj pouze dokazuje, že teorie o etnických odlišnostech mají velmi staré kořeny.

Průcha (2011, s. 24) dále vysvětluje: „*etnikum je skupina lidí, kteří mají společný původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říci, že každé etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou.*“ Následně vymezuje pojem etnicita jako: „*souhrn kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, formujících etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu.*“ (Průcha, 2011, s. 24)

V sociologickém slovníku je etnikum neboli také etnická skupina vymezena jako skupina jedinců, kteří se od jiných odlišují svou etnicitou, což je vysvětleno dále jako souhrn faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu a také tím, že jsou jako etnicky odlišní vnímáni druhými lidmi. V definici je dále uvedeno, že se pojem etnikum někdy užívá ve významu **národnostní menšina**, kdy se kultura menšiny liší od kultury většinových příslušníků. (Jandourek, 2007)

1.2.1 Národnostní menšina

Abychom vymezili spojení národnostní menšina, je potřeba jednoduše popsat, co je majoritní většinová společnost - národ. Národ můžeme nejlépe vystihnout jako společenství, které se vyznačuje svým osobitým a uvědomělým myšlením jak kulturně, tak politicky. Největší vliv na utváření tohoto společenství mají jejich společné dějiny a společné území. (Průcha, 2011)

Po vysvětlení pojmu národ, který lze tedy chápat jako původní domácí populaci na určitém společném území, můžeme tedy všechny jiné skupiny (imigranty), které se vyskytují na tom stejném území, do národa nezahrnovat. Potom bychom tuto skupinu označili za národnostní menšinu. (Průcha, 2011)

Průcha (2011) vysvětluje, že je vhodnější užívat pojem etnické menšiny, za kterou můžeme označit každou skupinu obyvatel určité země, která se nedá zařadit k té většinové, tedy majoritní populaci.

V České republice je národnostní menšina nejpřesněji a oficiálně definována v zákonu č. 273/2001 Sb. § 2 o právech příslušníků národnostních menšin. Podle jeho znění chápeme národnostní menšinu jako společenství osob, které mají společný etnický původ, jazyk, kulturu i tradice, jsou početně menší a za účelem vlastního rozvoje a ochrany svých zájmů se projevují jako národnostní menšina. Zákon dále pokračuje a zdůrazňuje podstatné: „*Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.*“ (AION CS, s.r.o., ©2021)

Hladík (2006) uvádí, že menšinový národ žije na určitém území i dlouhé generace, ale protože si zanechal vlastní tradice, zvyky a jazyk, je brán pro většinovou společnost jako nedomáci. Autor mezi národnostní menšiny zařadil i malá etnika, která nemají svůj vlastní stát, potom také národy, které sídlí na území jiného státu (např. Ukrajinci, Vietnamci, Slováci) a nakonec specifické případy jako etnografické skupiny či sociální skupiny (např. Romové).

Pro náš výzkum se zaměříme na dvě konkrétní národnostní menšiny, a to Romy a Vietnamce. Tyto národnostní menšiny patří podle statistického úřadu za jedny z nejpočetnějších skupin spolu s Ukrajinci, Slováky, Poláky, Němci, Maďary a Rusy, žijících v ČR. (ČSÚ, ©2014)

1.2.2 Romové

„*Romové jsou, podle našich zákonů, příslušníky romského národa, romské národnostní menšiny, což znamená, že za Romy (de jure) je možno považovat pouze ty osoby, které se k romské národnosti hlásí.*“ (Sekyt in Jakoubek a Hirt 2004, s. 189)

Nositele tzv. romství charakterizuje několik znaků, např. znalost některého z dialektů romštiny, kulturní zvyky, znalost tradic, typické uspořádání rodiny a její hierarchie, způsob komunikace, odlišná rodinná výchova či víra. S romstvím se jedinec narodí a poté vyrůstá v romské rodině. Tento začátek zapříčiní ztotožnění se s hodnotami rodiny. Romství je ale možno i ztratit, a to dlouhodobým odloučením od romské (ať už biologické nebo jiné) rodiny. Odloučení může nastat například pobytem v ústavní výchově. (Sekyt in Jakoubek a Hirt, 2004)

Romské rodiny si nesou své zvláštnosti, díky kterým se odlišují od rodin majoritních. Jedním z viditelných znaků je velikost rodiny. Počet členů úzké rodiny není až tak rozhodující, ale Romové považují za členy své rodiny velkou skupinu i vzdálených příbuzných. Ke všem členům této početné rodiny cítí velkou solidaritu, jsou soudržní a poskytují si vzájemnou pomoc a podporu. (Sekyt in Jakoubek a Hirt, 2004)

Když poznamenáme něco z historie Romů, víme, že počátky jejich migrace z Indie do celého světa datujeme do doby před 1 000 lety. Horváthová (2002, s. 5) píše, že podle všeobecně rozšířeného názoru: „*Cikáni byli vždycky společenská spodina, vždyť už i v té Indii patřili k nejpodradnějším lidem.*“ Tímto můžeme s jistotou říci, že Romové a jejich život nebyl nikdy jednoduchý.

Romové přišli na náš kontinent zhruba ve 13. století, kdy tedy jak víme, opustili svoji původní rodnou vlast Indii. Do České republiky přišli přibližně v 17. století. Nejvíce Romů přišlo do České republiky ze Slovenska v roce 1945-1993. Nejprve byli Romové v Evropě vítáni v panovnických dvorech, důvodem byla jejich informovanost z jiných míst na světě, protože svým kočovným způsobem života znali mnoho poznatků, o kterých mohli vyprávět. Postupem času začala církev pronásledovat Romy, tady se tradují pravděpodobně i počátky předsudků. Církev označovala Romy za ateisty a obviňovala je z čarodějnictví. S druhou světovou válkou přišla nenávist a útlak Romů pokračoval. Během války značná část Romů skončila v koncentračních táborech. Bohužel ani po konci druhé světové války se pohled majoritní skupiny proti Romům nezměnil. Evropou byli nuceni podřídit se většinové majoritní populaci pod útlakem nedobrovolné asimilační politiky. Až od devadesátých let 20. století dochází k zvrátům, kdy byli uznáváni za národnostní menšinu a stávají se subjektem vlastních dějin. (Sekyt in Šišková, 2001)

Je důležité zmínit se i o jejich pracovní morálce. Jedním z předsudků majority je, že Romové byli vždy jen příživníky na úkor většinové společnosti a zdrojem jejich výdělků byla nelegální činnost, překupnictví, krádeže a podvody. K tomu se přiklání i Jakoubek (2004), který píše o tradičním romském způsobu obživy, do kterého řadí žebrání a krádeže. Černá a kol. (2000) poukazuje na nevědomost, která panuje mezi lidmi již generačně. Lidé si Roma vybaví většinou jen jako muzikanta nebo negativně, ale už neví, že mezi tradiční romská řemesla patřilo hlavně zpracování kovů, dřeva a výroba surových nepálených cihel, dále vyzdvihuje jejich smysl pro obchod, podomní prodej, kdy směňovali věci, typické a nejstarší řemeslo Romů označuje kovářství a pletení proutěných košíků.

Důležitou vlastností, která je specifická pro Romy, je komunikace. Vynikají vysokou schopností empatie a jsou obdařeni výborně vyvinutým smyslem pro poznání druhého člověka. (Bakalář, 2004)

Tuto vlastnost vyzdvihuje ve své knize i Šišková, která doplňuje, že Romové dokážou vycítit, zda s nimi člověk jedná upřímně. Při komunikaci je pro ně velmi podstatné navodit pocit vzájemné důvěry. Mezi charakteristické vlastnosti můžeme také zařadit jejich vysoké emoční citění při jednání, silné prožívání těchto emocí, dále jejich impulzivitu, kterou majorita vnímá jejich prudkým projevem až nekontrolovatelnými reakcemi. (Šišková, 2001)

Společné soužití Čechů a Romů nese s sebou nespočet problémů, většina obyvatel vnímá Romy negativně. Českému národu vadí jejich hlučnost, špatné sousedské vztahy, nevzdělanost, lenost, agresivita, kriminalita, špatná pracovní morálka apod. Naopak Romové vyčítají Čechům nadřazené chování, emoční chlad, rasismus a xenofobii. Bohužel tyto negativní vlastnosti obě tyto skupiny zobecňují na celou společnost. Chování obou skupin nastavily již dávno v minulosti předsudky. Velká část české společnosti vnímá Romy jako přistěhovalce, které nikdo nezval a označuje je za parazity, kteří pumpují pouze sociální dávky. (Sekyt in Šišková, 2001)

S tímto se ztotožňuje ve své knize i Nečas, který potvrzuje ve svém závěru, že Romové žijí na okraji společnosti s vysokou mírou nezaměstnanosti, nízkou životní úrovní spojenou s tíživou bytovou situací. Vyznačují se nízkým stupněm vzdělání a kvalifikací a jsou závislí na podporách. Jejich přístup k dodržování zákonů je laxní, problém je i u obecně přijímaných norem. (Nečas, 2002)

Tato tvrzení nevyvrací ani Prokešová, která označuje Romy v naší republice za národnostní menšinu, která patří k nejproblematičtějším. (Prokešová, 2010)

Při posledním sčítání lidu v roce 2011 se k této národnostní menšině přihlásilo 5 135 osob. Ale podle odhadů se v České republice vyskytuje 150 000 – 300 000 příslušníků této národnostní menšiny. Romové nejvíce žijí v oblastech severní Moravy, severních Čech a samozřejmě ve městech Praha a Brno. (Vláda ČR, ©2021) Prohlášení o národnosti je během sčítání lidu dobrovolný údaj, jedná se pouze o svobodné rozhodnutí respondenta. Tímto je vyloučena diskriminace.

1.2.3 Vietnamci

Jako další národnostní menšina, která je pro výzkum důležitá k vysvětlení, je vietnamská menšina. Šišková (2008) nás blížeji seznamuje s historií Vietnamců v České republice. Společné diplomatické vztahy byly navázány již roku 1950, kdy jsme pomohli válkou postiženému Vietnamu. Následovalo ujednání v podobě Dohody o hospodářské a vědecko-technické spolupráci. Díky tomu bylo Vietnamcům u nás umožněno vzdělávání zejména ve strojírenském a lehkém průmyslu. Pohled československého obyvatelstva na Vietnamce byl velmi pozitivní, byli to podle nich usměvaví a pilní spoluobčané, kteří na sebe neupozorňovali a na školách měli velmi dobré studijní výsledky. Dále roku 1974 byla podepsána dohoda, která umožňovala odbornou přípravu v československých organizacích, tehdy přijelo do Československa okolo 5069 Vietnamců, kteří se uplatnili ve stavebním, energetickém a strojírenském průmyslu. V 80. letech se na území Československé republiky vyskytovalo 27 tisíc vietnamských občanů, kteří zde převážně pracovali. Vietnamci byli vnímáni jako výborní a schopní obchodníci v pozitivním smyslu. V 90. letech 20. století se vietnamské etnikum rozdělilo do dvou kategorií pracujících. První skupina zahrnovala Vietnamce, kteří zde pracovali pod vládní dohodou, kterou podepsala Česká republika s Vietnamskou socialistickou republikou. Druhá skupina pracovala na živnostenský list. V České republice bydleli také vietnamští učni a vysokoškolští studenti, kteří zde studovali na základě stipendia. Bohužel se u nás vyskytuje i skupina ilegální Vietnamců, kteří u nás setrvali neoprávněně. Ve 21. století přibyla další významně početná skupina. Jednalo se o děti, které byly narozeny po roce 1990. Tyto děti zde absolvovaly předškolní docházku, základní a střední školu, z tohoto důvodu má na ně velký vliv majoritní česká společnost a vlastně ony samy neví, zda se považovat za Vietnamce nebo Čechy.

Buryánek a kol. (2002, in Hladík, 2006) vyjmenovává některá vietnamská specifika jako např. spjatost s rodinou (úctu k rodičům a starším členům rodiny), důraz na vzdělání, úctu a respekt projevují jinak než vykáním a tykáním, specifické stolování a jídelníček, důležitá je pro ně i neverbální komunikace – úsměv, pohlazení ve vlasech je privilegiem pouze rodičů, podání pouze jedné ruky je neslušné, oni překrývají druhou rukou obě ruce.

I k tomuto etniku majoritní společnost chová negativní postoje. Šišková poukazuje ve své knize i na problémy mezi společným soužitím: „Podle mého osobního názoru vznikl a vzniká velký počet problémů spojených s vietnamským etnikem v ČR kvůli vzájemnému nepochopení tak vzdálených kultur.“ (Šišková, 2008, s. 139)

Šišková dále tímto názorem vysvětluje, že Vietnamci a Češi by měli předcházet mylným nedorozuměním a výkladům ohledně své kultury. Dále by podle ní měla vietnamská menšina více podávat majoritní společnosti své zvyky a kulturu. Jinak se bude i nadále vyzdviňovat názor, že Vietnamci jsou národem obchodníků. (Šišková, 2008)

Buryánek a kol. (2002, in Hladík, 2006) uvádí, že znakem vietnamské komunity v naší společnosti je izolovanost a uzavřenost. Dále vysvětluje, že ve Vietnamu jsou obrovské sociální rozdíly, proto k nám Vietnamce lákají hlavně ekonomické důvody s cílem vydělat finanční prostředky a zabezpečit rodinu ve Vietnamu.

Hladík (2006) toto mínění doplňuje a potvrzuje, že česká společnost má vůči vietnamskému etniku stereotypní představy a majorita toto etnikum spojuje neustále jen s tržnicemi, kde Vietnamci prodávají levné výrobky z Asie. Paradoxně je to právě majorita, která zde nakupuje, přitom jsou vietnamští obchodníci ze strany většinové společnosti terčem posměchu.

Při posledním sčítání lidu v roce 2011 se k vietnamské národnostní menšině hlásilo 29 660 občanů. (ČSÚ, ©2014)

2 VÝCHOVA A JEJÍ STYLY

Výchovným prostředím, se kterým by se dítě mělo přirozeně potkat, je rodina. Rodina by měla vytvořit příznivé klima, aby vývoj dítěte nebyl nijak narušen. O rodinu se dítě opírá v emocionálním rozvoji, významnou úlohu zde hraje především i výchova.

Rodina by měla být pevným a bezpečným přístavem, ze kterého pomocí výchovy vyplouvají samostatní jedinci do plnohodnotného života. Dítě si výchovou osvojuje pravidla, určité společenské normy a také lidskou hodnotu.

Průcha (2015) o pojmu výchova píše, že vymezení její teorie je různé. On však toto pojetí spojuje s činností, která předává „duchovní majetek“ společnosti generačně. Pokračuje tím, že výchova je jakési zprostředkování vzorců a pravidel chování, komunikačních zvyklostí, hygienických návyků apod. Toto vše se děje prostřednictvím rodiny. Výchova je důležitou složkou pro proces socializace. V pedagogickém pojetí považujeme výchovu za záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn. *„Lidský jedinec se „zespolečenšťuje“, tj. v průběhu života se jak vlivem výchovy, tak vlivem spontánní nápodoby jiných jedinců přizpůsobuje příslušné společnosti.“* (Průcha, 2015, s. 16-17)

Pedagogický slovník definuje teorii výchovy jako filozofické a ideologické pojetí založené na disciplíně. Tato disciplína vytváří předlohu pedagogického působení na určitý subjekt, např. rodina na dítě, škola na žáka aj. Smyslem je formování osobnosti. (Průcha, Walterová a Mareš, 2013)

Definici doplňují autoři Čáp a Mareš (2007), potvrzují, že toto záměrné a cílevědomé působení vede k výchovnému cíli. Cílem je: *„rozvinout u dítěte určité vlastnosti, názory, postoje, hodnotící orientaci.“* (Čáp a Mareš, 2007, s. 247)

Nejen výchova ale i řada podnětů mají obrovský vliv na vývoj dítěte. Mezi tyto ovlivňující podněty můžeme zařadit např. podnebí, výživu, bydlení, hluk velkoměsta, naopak klid venkova, velikost rodiny, zaměstnání rodičů aj. Podněty dítě přirozeně přijímá a přizpůsobuje se jim, učí se v nich žít. Jakákoli odchylka či vada nebo zvláštnost (tělesná, temperamentní, povahová), kterou se dítě vzdaluje od normy a průměru, vytváří rodičům náročnější a odpovědnější výchovu. (Matějček, 2015)

2.1 Styly výchovy

Jednou z otázek v rozhovoru, která nám doplňuje průzkum, je věnována také stylu výchovy, jaký praktikují pěstounské rodiny na dítě. Proto je nezbytné objasnit tuto definici a vyjmenovat její styly.

Pedagogický slovník styl výchovy vysvětluje jako záměrné a spontánní způsoby jednání vychovatele k vychovávanému. (Průcha, Walterová a Mareš, 2013)

V literatuře nalezneme také definici v knize od Čápa a Mareše (2007), podle nichž se výchovný styl projevuje emočním vztahem dospělých a dětí, způsobem komunikace, intenzitou požadavků na dítě, jakým způsobem dochází k jejich kladení a kontroly. Projevuje se volbou výchovných prostředků a způsobem reakce dítěte na ně. (Čáp a Mareš, 2007)

Nejzákladnějším modelem tří stylů výchovy je dělení dle autora Lewina. Ten klasifikuje v rodinném prostředí demokratický, autokratický a liberální výchovný styl.

- **Autokratický výchovný styl** neboli také dominantní je charakteristický velkou autoritou ze strany vychovatele, jedná se až o přehnanou kontrolu dítěte. Dítěti je odejmut téměř veškerý prostor pro samostatnost. Na dítě je kladeno velké množství požadavků, přitom není brán zřetel na jeho schopnosti a dovednosti. Pro tento styl je také typické nerespektování přání a potřeb dítěte. Rodiče nemají příliš porozumění pro své děti. Styl se vyznačuje vysokou mírou příkazů, zákazů a trestů.
- Naopak pro **liberální styl výchovy** je typická až absence či malá míra požadavků, které jsou pokládány dítěti. Rodiče zaujímají k dětem rovnocenný přístup. Jednání ze strany rodičů je tedy jako se sebou rovnými, tím je dítě vedeno k samostatnosti. Dítě je ale v tomto ohledu odkázáno pouze samo na sebe a ze strany vychovatele nepřichází ke kontrole plnění požadavků.
- Střední cestou těchto zmíněných stylů je **demokratický (sociálně integrační) výchovný styl**. Tady se vedení řídí zásadami respektu dětí vůči vychovateli a naopak. Dítě je respektováno jako svébytná bytost, jeho názory jsou brány v úvahu a aktivně se podílí na rozhodovacím procesu. Požadavky, které vychovatel ukládá dítěti, jsou úměrné jeho věku, schopnostem a dovednostem a jsou kladeny vlídným jednáním. Tresty a zákazy jsou nahrazovány výběrem mezi několika

způsoby řešení problému. Rodiče vystupují jako vzorný příklad a děti je tak i vnímají. (Čáp a Mareš, 2007)

2.2 Výchova etnik

Způsob výchovy v rodině se také odvíjí od makrosociálních podmínek, souvisí to s názory, postoji, tradicemi dané země, v níž k výchově dochází. Roli hrají také lokalita, **etnická skupina**, sociální vrstva, doba a kultura, v které je rodina členem. V neposlední řadě i vzdělání rodičů ovlivňuje způsoby výchovy. (Čáp a Mareš, 2007)

„Děti nedělají, co jim rodiče přikazují – zato ale dělají to, co od rodičů odkoukaly.“

Harlan Coben

Romové

Tak jako u majoritní společnosti je typické i u Romů, že o novorozeně se vždy stará matka a od svého dítěte se prakticky neodlučuje. O dítě se matky starají vzorně. Odlišnosti shledáváme při narození dalšího dítěte. Tady starost o sourozence náleží tzv. starší sestře. Zodpovědnost a výchova spadá do jejich rukou. S tím může souviset právě časté zhoršení romských dětí ve škole a bohužel i v jiných sférách života. Starší děti vedle péče o sourozence nestíhají plnit svoje úkoly a povinnosti. U romských dětí bývá typická i nedostatečná slovní zásoba a špatné vyjadřování. Toto je většinou důsledkem toho, že je nikdo neučí pořádně mluvit a nikdo jejich jazyk neobohacuje. Tady začínají problémy se vzděláním a školou, kdy dítě často nerozumí výkladům učitele. To většinou odstartuje vědomí školy, že je dítě méně inteligentní a zaostalé a může nastat přeřazení do zvláštní školy, i přesto že dítě má dostatečné předpoklady a je inteligentní i pro normální vzdělání. (Sekyt in Jakoubek a Hirt, 2004)

Romští rodiče ponechávají svým dětem velkou volnost. Většinou se děti učí pouze napodobňováním od chování starších členů rodiny a svého okolí, jediné co jim je záměrně podrýváno je úcta a poslušnost k starším členům rodiny. Nad dětmi není zajištěn žádný dozor ze strany rodičů, dělají si obecně, co chtějí, s tím je spojen problémem, že děti se tímto nenaučily mít potřebu o něco žádat nebo děkovat. To je důsledkem přístupu rodičů, protože si děti jdou, kam chtějí a berou si to, co chtějí. Lišící se je i trestání dětí. Přestože nebývají trestané často, pokud nějaký trest dostanou, bývá většinou tento trest očima majority neúměrný k činu. Romští rodiče jsou benevolentnější a dětem trpí spoustu činů, kde by majorita již zasáhla a trestala své děti, např. ničení věcí apod. Romské děti

dále nemají odpovědnost za své činy. To je způsobeno tím, že romská rodina rozhoduje o všem společně, tím je odsunut projev individuality a potřeby jedince. (Sekyt in Jakoubek a Hirt, 2004)

Demeter (in Bakalář, 2004) se s názorem ztotožňuje a potvrzuje, že výchova v romských rodinách je bez dostatečného řádu, bez jakéhokoliv vlivu autority ze strany rodičů. Důsledkem této výchovy bývá většinou nezpůsobilost umět se podřídit povinnosti, které mohou být i nepříjemné, dále nízké odolnosti vůči stresu, neschopnost udržet pozornost ve škole a také romské děti neumí odložit uspokojení na pozdější dobu. (Demeter, 1993 in Bakalář, 2004)

Z popisu výše uvedených tvrzení, můžeme říci, že romský způsob výchovy se přibližuje nejvíce k liberálnímu stylu výchovy.

Vietnamci

Z důvodu pracovní vytíženosti svěřují Vietnamci své děti do péče Češek, kterým říkají babička nebo teta. Ty mají za úkol starat se o děti, když jsou rodiče v práci a nejenom když jsou v práci. Bohužel některé děti se vidí se svými rodiči kvůli workoholismu jen o víkendech či dokonce jednou měsíčně. Pozitivní je, že se vietnamské děti rychleji naučí mluvit česky. Tyto babičky či tety absolutně ve všem zastoupí rodiče, dětem pomáhají s domácími úkoly, jezdí s nimi na výlet, tráví s nimi volný čas. Přes veškeré překážky v neznalosti jazyka, integrace do majoritní společnosti, se snaží rodiče udělat všechno proto, aby jejich děti nemuseli žít takovým těžkým životem jako oni. Vietnamští rodiče požadují po svých dětech, aby dodržovali původní vietnamské hodnoty: rodina, dobré rodinné vztahy, respekt ke starším lidem včetně autority rodičů, žít především pro rodinu. Přejí si, aby jejich děti zachovávaly vietnamské tradiční zvyky. Rodiče obětovali vlastní život, aby emigrovali do cizí země a svým dětem vybudovali lepší budoucnost. (Jarkovská, 2015).

Konfucianismus je filosoficko-náboženský směr, který jihovýchodní národy Asie vyznávají, to se týká tedy i vietnamské menšiny u nás. Tento směr je založen na spojitosti člověka a společnosti, respektu vůči autoritě a starším členům společnosti, základní hodnotou je rodina, vzdělání, dobré mravy, čistota a pořádek. (Hlavatá a kol., 2008)

Výzkumy a studie zaměřující se na rodičovské styly u Vietnamců v Čechách zatím nejsou, když budeme vycházet z výzkumů o vietnamských migrantech z jiných zemí, např. ze Spojených států, kde se experti shodli na tom, že vietnamští rodiče upřednostňují

autoritářský styl výchovy, jehož charakterem je silné vedení, omezování individuality dětí, přísná pravidla, vysoké nároky na děti, s tím je spojen i velký důraz na výborné studijní výsledky. Můžeme čekat obdobné výsledky i u výchovy Vietnamců v Čechách. (Hubertová, 2014)

3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Ne vždy se dítě narodí připraveným a milujícím rodičům, kteří dokážou zabezpečit dítě jak po stránce biologické tak sociální. Stává se, že se rodiče nechtějí starat o své dítě, nebo že nejsou sami vyspělí a vyzrálí, nebo jsou nemocní, ve výkonu trestu nebo dokonce mohou být takoví, že dítě zanedbávají či zneužívají. V těchto případech je nutností, aby zasáhla sociálně-právní ochrana dětí a nefunkčnost rodiny nahradila jinou rodinnou péčí.

„Náhradní rodinná péče (dále NRP) - je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno náhradními rodiči v prostředí, které se co nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména osvojení a pěstounská péče.“ (Bubleová a Kovařík in Matějček, 1999, s. 31)

Náhradní rodinná péče je ve srovnání s ústavní péčí výrazně příznivější pro děti. Cílem náhradní rodinné péče je znovu vytvořit dětem rodinu, ukázat jim fungující vztahy a pomáhá jim vytvořit si citové pouta s ostatními členy rodiny. Rodinná péče v dítěti dokáže vykreslit lepší obraz života. (Bubleová, 2014)

Formy náhradní rodinné péče jsou upraveny zákonem č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku Jedná se o formu: svěřením dítěte do péče jiné osoby, pěstounská péče na přechodnou dobu, poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje, osvojení neboli adopce a pěstounská péče. (MPSV, ©2019)

Pro výzkum jsme si vybrali pouze rodiče, kteří jsou pěstouny, proto si blíže popíšeme tento typ náhradní rodinné péče.

3.1 Pěstounská péče

„Do pěstounské péče se svěřují děti, o něž nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník, a to na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič pak může požadovat dítě zpět do své osobní péče. Pokud je to v souladu se zájmy dítěte, soud takovému návrhu vyhoví.“ (MPSV, ©2019)

Matějček (1999) dále uvádí, že individuální pěstounská péče je formou pěstounské péče s dlouhodobým řešením pro dítě. Tady dítě nachází nepřirozenější rodinné prostředí. Pěstouny mohou být příbuzní, nejčastěji v podobě prarodičů, ale také cizí osoby.

Pokud soud nestaví jinak, dítě může být nadále ve styku se svými biologickými rodiči. Pěstoun nebo pěstounská rodina jsou zde za účelem pečování o dítě, z tohoto úkolu

vyplývají určitá práva ale i povinnosti, které jsou zakotveny v zákoně č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pěstounům je nabízena pomoc například v podobě psychologických či terapeutických sezení (minimálně ale jednou za půl roku je povinností zúčastnit se nějakého sezení a poradit se s odborníkem). Dále by se pěstouni měli účastnit vzdělávacích školení, která se zabývají výchovou a péčí o dítě. Během pěstounské péče neztrácí biologičtí rodiče možnost styku s dítětem, pokud soud nestanoví jinak. (AION CS, s.r.o., ©2021)

Děti, které je potřeba umístit do vhodné pěstounské péče jsou většinou sociálně osiřelé děti. Tito „sirotci“ potřebují individuální péči a dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Jedná se většinou o děti s různými zdravotními či psychomotorickými poruchami, děti starší, skupiny sourozenců nebo děti jiného etnika, u nás se jedná hlavně o děti romského etnika. Jedná se i o děti, kterým brání k osvojení právní překážky, především nesouhlas rodičů. (Matějček, 2002)

3.2 Práva a povinnosti pěstouna

„Kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruku řádné péče, mít bydliště na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte.“ (MPSV, ©2019)

Pěstoun je povinný a zároveň oprávněný o dítě osobně pečovat. Při výchově dítěte vykonává práva a povinnosti rodičů. V otázkách rozhodování je pěstoun oprávněn učinit rozhodnutí jen v běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Z povinností vyplývají například: informovanost rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech, dále udržovat, rozvíjet a prohlubovat kontakt dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými, umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nestanoví jinak. Pěstoun má povinnost prohlubovat znalosti v oblasti výchovy a péče o dítě, mezi povinnosti se řadí i možnost sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče prostřednictvím osobního styku pěstounů a dětí jim svěřených do pěstounské péče se zaměstnanci subjektu, s nímž tyto osoby uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče a v neposlední řadě spolupracovat se zaměstnanci obecního úřadu obce s rozšířenou působností pověřenými sledovat jednou za 6 měsíců vývoj dětí.

Naopak mezi práva, která se nabízí pěstounům, se řadí: právo na poskytnutí pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě (jedná se spíše o krátkodobou výpomoc, např. kdy je

pečující osoba uznána dočasně práce neschopnou, nebo ošetřuje osobu blízkou, nebo se jí narodí dítě, nebo vyřizuje nezbytné osobní záležitosti, nebo dokonce při úmrtí blízké osoby), další práva jsou zprostředkováni psychologické, terapeutické či jiné odborné pomoci, bezplatné zajištění možnosti se školit v oblasti výchovy a péče o dítě. (MPSV, ©2019)

Bubleová (2013) potvrzuje, že pěstouni o svěřené děti osobně pečují a při jejich výchově vykonávají dle zákona přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Jsou pouze oprávněni rozhodovat za děti jen v běžných záležitostech. Nemohou tedy například vystupovat a jednat v roli jejich zákonných zástupců při vyřízení žádosti o vydání cestovního pasu apod. Biologičtí rodiče mají k dítěti obvykle nadále rodičovskou odpovědnost, neztrácí práva a povinnosti, hlavně právo se stýkat se svými dětmi, to jim pěstoun nemůže znemožnit, pokud soud nestanoví jinak.

V případě, že dítě není „právně volné“, to znamená, že biologičtí rodiče neztrácí zájem o dítě, pěstounská péče je jedním z nepříhodnějších východisek v dané situaci. Stát zajišťuje při svěřením dítěte do pěstounské péče nejen hmotné zabezpečení dítěti, ale i odměnu pěstounům. Dítě může být svěřeno jak manželským párům, tak samotným fyzickým osobám. (Matějček, 2002)

O nároku na dávky pěstounské péče rozhoduje příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Jedná se o tyto dávky:

1. příspěvek na úhradu potřeb dítěte
2. odměna pěstouna
3. příspěvek při převzetí dítěte
4. příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla
5. příspěvek při ukončení pěstounské péče

(MPSV, ©2019)

3.3 Dítě z jiného etnika v pěstounské péči

Může se zdát, že výchova dítěte v pěstounské péči bude bez problémů, když rodiče zvládají vychovat své biologické děti. Opak může být někdy pravdou. Spousta dětí přichází

do pěstounské péče už s nějakým rozjetým životním příběhem, který může být v podobě traumat.

Vančáková (2011) hovoří o etniku, se kterým se nejčastěji setkáváme u dětí v pěstounské péči. Jedná se o romské nebo vietnamské etnikum. Tyto děti se již viditelně odlišují od majoritní společnosti a je vyžádána větší pozornost ze strany okolí.

Nová pěstounská rodina se může k etnické odlišnosti postavit různým přístupem. Za nevhodný přístup se považuje, že rodina etnikum ignoruje nebo se snaží zadržet genetický potenciál biologické rodiny. Zde může nastat situace, že dítě začne uvažovat nad tím, že je s ním něco špatně. Výsledkem může být problémové chování. Někdy si pěstouni dokonce i vymyslí nový příběh o etniku pro dítě, většinou se to děje u romského etnika, které rodiče nahrazují indickým či jihoamerickým původem. (Vančáková, 2011)

Naopak vhodným přístupem přijetí etnika je respekt k jinému původu dítěte. Rodiče si musí uvědomit, že začlenění etnika a minulost, které si dítě s sebou nese, je velmi důležité. Rodiče by se měli spolu s dítětem seznamovat s novou kulturou. Příprava dítěte na pozitivní i negativní postoje okolí k etnické příslušnosti se nesmí podceňovat. Špatné je vnímat etnikum jako slabinu či nevýhodu. Podstatné je vnímat tuto situaci jako fakt, který není možný změnit. Musí být vyvíjena snaha zjistit o etniku co nejvíce informací jak z historického hlediska, tak jeho tradice, kulturu i jazyk. (Vančáková, 2011)

Důležité je také oddělovat rasové a etnické rysy. Rasové rysy nesou biologické znaky, kdežto rysy etnické jsou získávány učením, zejména v dětství. Záměna rasy a etnicity má za vážné důsledky přesvědčení o neměnnosti lidských vlastností. Úloha rodičů, v podobě pozitivního vzoru dítěte, zde tedy hraje mnohem významnější roli než geny. (Allport, 2004 in Bubleová a kol., 2007)

V příručce pro náhradní rodiče Romské dítě v neromské rodině nacházíme pravidlo „pět P“ při budování příznivé totožnosti přijatého dítěte:

1. PŘIJMOUT ODLIŠNOST, zde je důležité přirozeně zprostředkovávat budování vlastní identity dítěte. Nejdříve musí tento fakt odlišnosti přijmout rodiče. Podsouvat dítěti, že hodnota jeho etnika je stejná, není ani lepší ani horší, pouze odlišná.
2. POSTUPNĚ, zde se skrývá rada, že pokud s rozvojem identity začneme hned od začátku, může se utlumit pubertální období, kdy si dítě nejvíce uvědomuje odlišnosti.

3. PŘIROZENĚ, rozvíjení identity zapojit do běžného života, to platí pro všechny členy rodiny.
4. POZITIVNĚ, původ dítěte považovat za obohacení života rodiny. Přijaté dítě obohatí kultura rodiny, rodinu obohatí poznání kultury dítěte.
5. PLÁNOVITĚ, zde platí mít jasnou představu, kdy a jaké kroky podniknout při budování vlastní identity dítěte. (Vančáková, 2011)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části bakalářské práce byly definovány základní pojmy, které jsou podstatné pro výzkum. Tento krok byl významný pro správné uchopení a pochopení výzkumu. V první kapitole byly vymezeny pojmy jako vývoj dítěte a etnikum, kde jsme si blížeji popsali dvě vybrané etnické menšiny. Romská a vietnamská etnická menšina byla vybrána záměrně, protože dle autorky Vančákové (2011) se právě s těmito etniky nejčastěji setkáváme u dětí v pěstounské péči. Dotazované rodiny odpovídají tomuto názoru. V další kapitole jsme se zabírali vysvětlením výchovy, stylům výchovy a opět vybraným etnickým menšinám a jejich přístupu k výchově. A v poslední kapitole je probrána náhradní rodinná péči, kde byla blížeji popsána pouze pěstounská péče, která je podstatná pro následující výzkum.

V následujících kapitolách bude představen výzkumný problém, výzkumné cíle a výzkumné otázky. Dále bude popsána strategie výzkumu a bude objasněn výběr výzkumného souboru, metoda sběru dat a poté samotné provedení výzkumu.

4.1 Výzkumný problém, cíle a otázky

Výzkumný problém

Výzkumný problém byl vymezen následovně:

- Popis výchovy dítěte z jiného etnika v českých pěstounských rodinách.

Výzkumné cíle

Hlavním cílem našeho výzkumného šetření je popsat výchovu dítěte z jiného etnika v českých pěstounských rodinách.

Následně byly stanoveny dílčí cíle:

- Popsat jaké důvody vedly české pěstounské rodiny zvolit možnost vychovávat dítě z jiného etnika
- Popsat v čem vidí české pěstounské rodiny pozitiva a negativa ve výchově dítěte z jiného etnika
- Popsat rozdíly výchovy mezi vlastním dítětem a dítětem z jiného etnika
- Popsat styl výchovy dítěte z jiného etnika

- Popsat, zda pěstounské rodiny vnímají změnu chování okolí vůči dítěti z jiného etnika

Výzkumné otázky

Na základě stanovení hlavního výzkumného cíle a dílčích cílů byly zformulovány tyto výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka:

- Jak hodnotí české pěstounské rodiny výchovu dítěte z jiného etnika?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaké důvody vedly české pěstounské rodiny vychovávat dítě z jiného etnika?
- V čem vidí české pěstounské rodiny pozitiva a negativa ve výchově dítěte z jiného etnika?
- Jaké rozdíly popisují české pěstounské rodiny při výchově dítěte z jiného etnika a při výchově svých vlastních dětí?
- Jaký styl výchovy převládá u českých pěstounských rodin u dítěte z jiného etnika?
- Vnímají české pěstounské rodiny změny chování svého okolí?

4.2 Strategie výzkumu

Pro realizaci výzkumu byla zvolena kvalitativní metoda výzkumného šetření, a to vzhledem k tomu, že bude zapotřebí s dotazovanými osobami probrat jejich vnitřní názor na dané téma a to nejlépe zhodnotíme pomocí rozhovorů, které následně, díky situační analýze, rozebereme.

Výběr metody a názor na tuto zvolenou metodu je podložen ve vědeckém časopise autorem Kalendy (2016). Autor popisuje situační analýzu sice jako relativně novou výzkumnou metodu, která vyšla ze zakotvené teorie, ale na rozdíl od zakotvené teorie dochází v situační analýze k vytvoření map ve všech fázích výzkumu, ty jsou potom nápomocny výzkumníkovi k co nejhlubšímu pochopení celého rozhovoru a správnému uchopení dané zkoumané situace. Tyto mapy nadále slouží jako pomůcky, které zachycují důležité momenty a prvky, které jsou přítomné v situaci. Mapy zkoumají i vzájemné vztahy mezi prvky. (Kalenda, 2016)

Využití situační analýzy je tedy pro náš výzkum nejvhodnější metodou, protože výzkumníkovi nabízí zkoumat celou situaci do hloubky. V tradiční zakotvené teorii se výzkumník drží přesně vymezeného zkoumaného jevu a vedlejší prvky nehrají velkou roli. Kdežto u situační analýzy využíváme úplný popis zkoumaného jevu, pomáhá nám k tomu podrobné mapování všech prvků, výzkumník se snaží nalézt ve svém výzkumu jedinečnost a pochytit co nejvíce skutečnou realitu. Okrajové prvky ve výzkumu mohou ovlivnit kontext zkoumaného jevu.

„Situaci je chápána množina všech prvků, které utvářejí zkoumaný fenomén svým působením, a které lze podložit empirickými daty. Přenesení analytického důrazu z jednání na situaci neredukuje zkoumaný jev na předem identifikované projevy lidského chování a nevytrhává jej ze vztahů, které jej spoluutvářejí, čímž je udržena komplexnost celé zkoumané situace. Zároveň to ve zkoumané situaci umožňuje zachycovat i unikátní a partikulární elementy, na které nemusí být brán zřetel, pakliže se výzkumník již od počátku soustředí pouze na jeden hlavní jev.“ (Kalenda, 2016)

„Zaměření se na situaci nám umožňuje věnovat se i okrajovým prvkům, které se v tradiční zakotvené teorii často stávají jen součástí obecně pojímaného kontextu zkoumaného jevu, a není patrné, jak s daným jevem souvisejí, respektive jak ho ovlivňují.“ (Kalenda, 2016)

Výsledek výzkumu nemůžeme aplikovat na celou populaci. Pro výzkum byly zjištěny pouze vnitřní pocity a názory informantů na zkoumané téma.

4.3 Metoda sběru dat

Pro realizaci výzkumu byla zvolena kvalitativní metoda výzkumného šetření, a to polostrukturovaný rozhovor. *„Interview je výzkumnou metodou, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. U interview můžeme sledovat i některé vnější reakce respondenta a podle nich potom pohotově usměrňovat další průběh kladení otázek.“* (Gavora, 2010, s. 136)

Rozhovor má vedle dotazníku další výhody jako volnost, pružnost a také bezprostřední, osobní a důvěrné odpovědi. Dále je interview nejvhodnějším nástrojem na zmapování problematiky výzkumu.

Polostrukturovaný rozhovor umožnil stanovení základního pevného okruhu otázek, které se mohly během rozhovoru v daný okamžik rozšířit o další doplňující otázky,

a které se mohly jevit jako vhodné pro rozšíření rozhovoru. Cílem bylo proniknout do problematiky tématu jiného etnika.

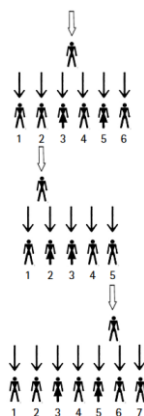
4.4 Výzkumný soubor

Ke zpracování výzkumu byly vybrány české pěstounské rodiny. Hlavním kritériem pro výzkum byly zvoleny takové české pěstounské rodiny, které mají aktuálně ve výchově dítě z jiného etnika. Dalším splněným kritériem bylo bydliště pěstounské rodiny, výzkum se konal pouze v rámci Jihomoravského kraje, a to z důvodu bydliště výzkumníka v tomto kraji. Kvůli časové náročnosti byl výběr výzkumného vzorku v tomto smyslu tedy záměrný.

Pro získání vhodných informantů byla nápomocna metoda sněhové koule. „Metoda spočívá v počátečním vyhledání několika osob a poté v kontaktování těch dalších členů skupiny, na které již vybrané lidé odkázali.“ (Výběr metodou sněhová koule, 2018)

Nejsložitější bylo zkontaktovat prvního informanta. S pomocí sociální pracovnice byl osloven telefonicky první potenciální účastník rozhovoru, který odpovídal daným kritériím. Tento potenciální účastník v první řadě souhlasil s účastí na výzkumu a předal telefonický kontakt na výzkumníka dalším vhodným rodinám odpovídajících výzkumu. Další nový potenciální účastník byl opět seznámen s výzkumem a souhlasil s účastí a dále předal výzkumníkům telefonický kontakt s informacemi vhodným rodinám. Na výzkumu se podílelo nakonec pět rodin. Jejich jména byla z důvodu zachování anonymity pozměněna. U jmen dětí, která byla zmíněna v rozhovorech, byla použita pouze počáteční písmena.

Tento obrázek vysvětluje názorně princip metody sněhové koule.

Obrázek 1: Metoda sněhové koule (Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule, 2003)

Základní údaje o účastnících výzkumu:

1. Rodina Míšková

Jedná se o 5člennou rodinu, která se skládá ze dvou biologických dětí, dívka 14 let, chlapec 11 let, dítě v pěstounské péči chlapec 9 let, matka 45 let a otec 44 let. Rodiče jsou zaměstnaní. Všichni společně bydlí v rodinném domě v městyse o počtu přibližně 3000 obyvatel. Chlapec se dostal do pěstounské péče, když mu byly 3 roky, jeho biologičtí rodiče jsou Romové. Chlapec udržuje nepravidelný styk s biologickou matkou, která většinou nemá čas. O biologickém otci nic neví. Rozhovor byl uskutečněn s pěstounskou matkou.

2. Rodina Králová

Jedná se o 5člennou rodinu, která se skládá ze dvou biologických dětí, dívka 18 let, chlapec 15 let, dítě v pěstounské péči chlapec 8 let, matka 46 let a otec 53 let. Rodiče jsou zaměstnaní. Všichni společně bydlí v rodinném domě ve vesnici o počtu přibližně 1700 obyvatel. Chlapec se dostal do pěstounské péče, když mu bylo 2,5 roku, jeho biologická matka je Romka, otec neuveden v rodném listě. Biologická matka je velmi mladá a projevuje minimální zájem o styk s dítětem. Rozhovor byl uskutečněn s pěstounskou matkou.

3. Rodina Javorová

Jedná se o 4člennou rodinu, která se skládá z jednoho biologického dítěte, syn 25 let, dítě v pěstounské péči dívka 10 let, matka 50 let a otec 51 let. Rodiče jsou zaměstnaní. Všichni společně bydlí v bytě ve městě o počtu přibližně 5000 obyvatel. Dívka se dostala do pěstounské péče, když jí byly přibližně 3 roky, její biologická matka je Romka, otec neuveden v rodném listě. Biologická matka je alkoholička, projevuje minimální zájem o dítě. Pouze jednou za čas korespondence. Rozhovor byl uskutečněn s pěstounskou matkou.

4. Rodina Bláhová

Jedná se o 5člennou rodinu, která se skládá ze dvou biologických dětí, synové 17 let a 13 let, dítě v pěstounské péči dívka 7 let, matka 42 let a otec 50 let. Rodiče jsou zaměstnaní. Všichni společně bydlí v rodinném domě ve městě s přibližně 4300 obyvateli. Dívka se dostala do pěstounské péče, když jí byly 3 roky, její biologická matka je Romka, otec

neuveden v rodném listě. Biologická matka je velmi mladá a vede bohémský styl života, projevuje minimální zájem o dítě. Rozhovor byl uskutečněn s pěstounskou matkou.

5. Rodina Páleníková

Jedná se o 5člennou rodinu, která se skládá ze dvou biologických dětí, syn 25 let a dcera 22 let, dítě v pěstounské péči chlapec 10 let, matka 46 let a otec 54 let. Rodiče jsou zaměstnaní. Biologické děti žijí již svůj život, rodiče s chlapcem v pěstounské péči bydlí v rodinném domě v obci s přibližně 800 obyvateli. Chlapec se dostal do pěstounské péče, když mu bylo 2,5 roku, jeho biologická matka je Češka, otec Vietnamec, ale neuveden v rodném listě. Biologická matka je starší, má spoustu jiných dětí, o které se taktéž nestará. Je alkoholička. Neprojevuje žádný zájem o dítě. Dítě má viditelný vietnamský původ po otci. Rozhovor byl uskutečněn s oběma pěstounskými rodiči.

4.5 Realizace výzkumu

Realizace výzkumu probíhala v Jihomoravském kraji v březnu roku 2021. V únoru byly všem dotazovaným rodinám zaslány prostřednictvím elektronické pošty výzkumné otázky, aby věděly, jakým tématům se budeme věnovat. Rozhovory měly probíhat osobně na místě schůzky, obvykle v bydlišti rodiny. Z důvodu zhoršení situace s vývojem pandemie spojené s nákazou COVID-19 byly rozhovory kvůli ochraně zdraví a zachování bezpečí uskutečněny pomocí videohovoru přes aplikaci Messenger. Tato aplikace umožnila rozhovor z očí do očí, rodiny mohly odpovídat bezpečně v jejich přirozeném prostředí tedy svého domova. Na rozhovoru se podílely z rodičů většinou matky, pouze v jednom případě byli u rozhovoru oba z rodičů. V polostrukturovaném interview byly stanoveny hlavní okruhy otázek a také doplňující otázky, tak abychom dovedli rozhovor k určitým výsledkům. Pokud v odpovědi rodičů nevyplýval rozdíl mezi dítětem a dítětem z jiného etnika, byli doplňující otázkou požádáni a vyjasnění, zda s odpovědí souvisí etnikum dítěte.

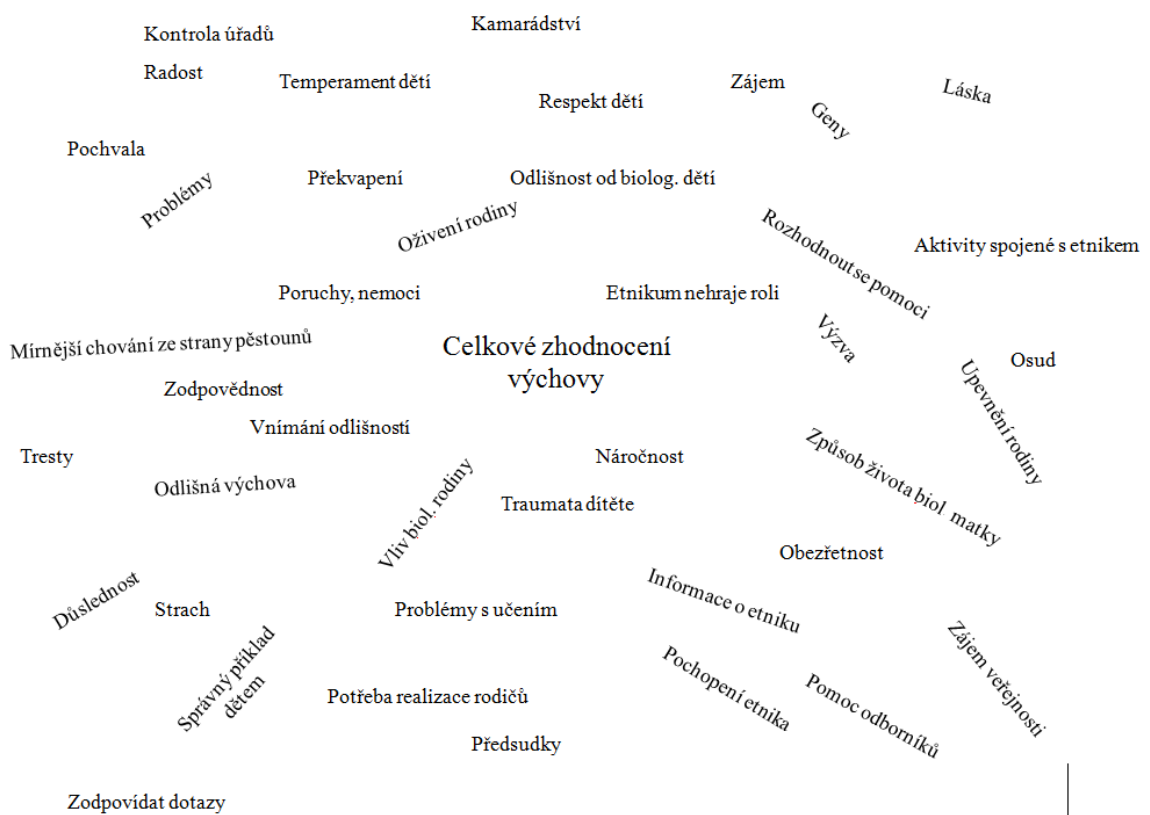
Všechny dotazované rodiny zaslaly prostřednictvím elektronické pošty podepsaný písemný informovaný souhlas s rozhovorem a jeho využitím. Všem účastníkům bylo na začátku rozhovoru upřesněno a zopakováno, že poskytnutá data budou zpracována pouze pro účely této bakalářské práce. Všichni byli ubezpečeni, že jejich anonymita bude zachována a jejich jména budou změněna. Dále byly rodiny informovány o dobrovolnosti na účasti výzkumu a také byly poučeny, že pokud jim budou některé otázky nepříjemné, nemusí odpovědět, nebo mohou ukončit vzájemnou spolupráci.

Bylo velmi důležité před rozhovorem navodit raport, ten vede k úspěšnému průběhu interview. „*Raport znamená navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry.*“ (Gavora, 2010, s. 136). Doslovné odpovědi byly výzkumníkem podrobně zapisovány a značeny.

5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

Po realizaci rozhovorů byla získaná data analyzována v následujících krocích dle situační analýzy:

1. Doslovný přepis všech rozhovorů, následně navázání otevřeného kódování, obohacené o poznámky. Výsledkem bylo vyjmutí důležitých prvků vedoucí k celkovému zhodnocení péče o dítě z jiného etnika.
2. Vytvoření neuspořádané mapy.

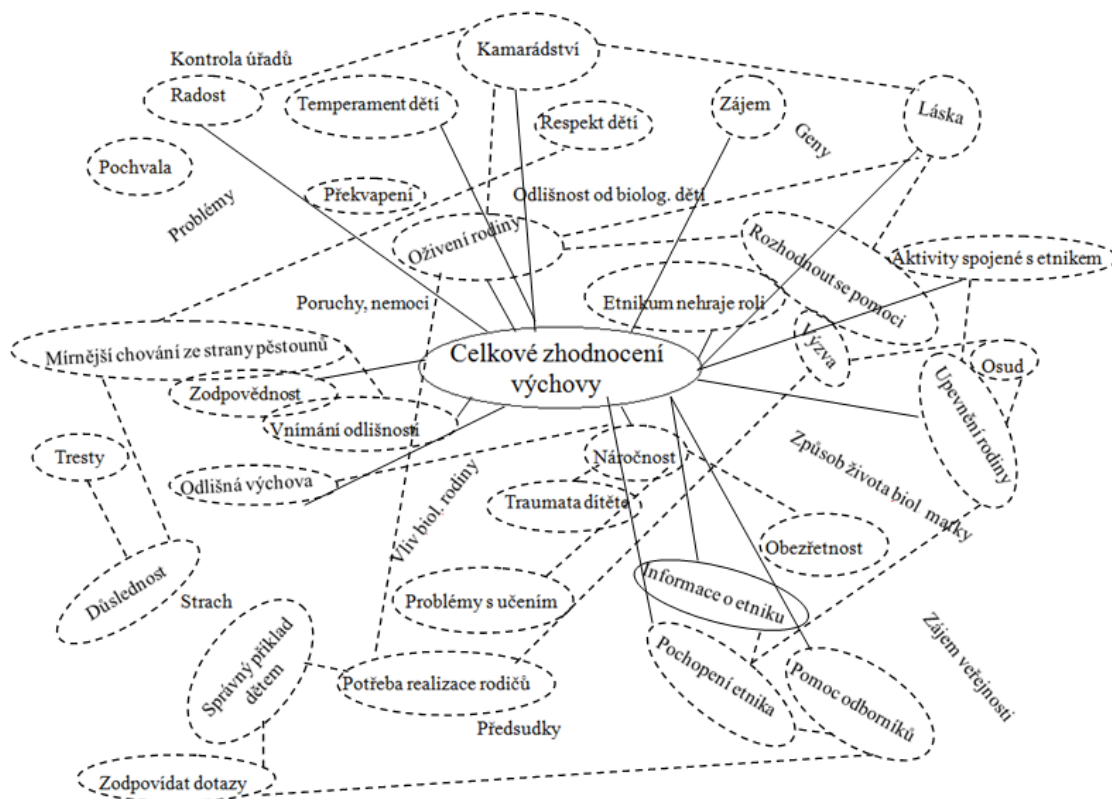
Obrázek 2: Neuspořádaná mapa - Celkové zhodnocení výchovy (vlastní zpracování)

3. Všechny prvky, které posloužily pro vytvoření neuspořádané mapy, byly rozříděny do šesti kategorií.

Tabulka 1: Struktura uspořádané mapy (vlastní zpracování)

Celkové zhodnocení výchovy	Pozitiva	Negativa
Temperament dětí Zodpovědnost Etnikum nehraje roli Zájem Pochopení etnika Láska Vnímání odlišností Pomoc odborníků Radost Kamarádství	Aktivity spojené s etnikem Upevnění rodiny Informace o etniku Oživení rodiny	Geny Způsob života biol. matky Strach Problémy Poruchy, nemoci Traumata dítěte Problémy s učením Vliv biol. rodiny Kontrola úřadů
Rozdíl výchovy	Důvody vedoucí ke zvolení dítěte z jiného etnika	Změny chování okolí
Odlišná výchova Mírnější chování ze strany rodičů Náročnost Odlišnost od biol. dětí Pochvala Respekt dětí Obezřetnost Tresty Důslednost	Výzva Osud Překvapení Rozhodnout se pomoci Správný příklad dětem Potřeba realizace rodičů	Předsudky Zájem veřejnosti

4. Vytvoření relační mapy, rozbor prvků zaměřené na celkové zhodnocení výchovy.

Obrázek 3: Relační mapa - Celkové zhodnocení výchovy (vlastní zpracování)

5. Posledním krokem byla formulace výsledků výzkumného šetření.

Výchovu dítěte z jiného etnika hodnotili rodiče jako zodpovědnější a nesrovnatelnou s vlastními dětmi, důvodem je zásah úřadů, rodiče se cítí být pod kontrolou. Také se v odpovědích objevil důvod jako odlišný temperament dětí a citové narušení dítěte z jiného etnika.

Rodina Javorová: „Určitě zodpovědněji, než u biologického syna. Jste pod kontrolou úřadů a odborníků, každý špatný krok ve výchově, může být pro dítě fatální.“ [...] Byla hrozně citlivá [...] trvalo nám dlouho, než jsme si ji získali. Tak to u našeho syna nebylo, [...] museli jste být opatrní, obezřetní co řeknete, co uděláte. No nic jednoduchého.“

Rodina Bláhová: „Rozhodně to není stejné a srovnatelné jako s vlastními dětmi. [...] je tam pocit kontroly.“

Rodina Králová: „...byla jsem zvyklá na bezproblémovou výchovu [...] moje děti byly hrozně hodné, klidné, chápavé. [...] D. je jiný [...] je prostě živější [...] má v sobě ten živý temperament.“

Jiní rodiče výchovu dítěte z jiného etnika nehodnotili nijak rozdílně než výchovu svých dětí, berou to jako stejnou starost.

Rodina Míšková: „Nijak zvlášť, než výchovu svých dětí. [...] Přijde mi, že děti jsou stále jen děti, které máme na starosti, aby z nich vyrostli použitelní lidé do života.“

Rodiče se shodovali v odpovědích na jednom, že výchovu neovlivňuje etnikum dítěte. Rozdíl přisuzovali např. k pohlaví, k traumatům, která si dítě přineslo do nové rodiny, nebo také uvedli, že za důvodem může stát i vyšší věk pěstounských rodičů.

Rodina Králová: „D. je jiný, ale nemyslím teď jiný, jakože vypadá jinak [...] Možná je to i tím, že já jsem mnohem starší a neudýchám tolik věcí, jako když byly moje děti malé.“

Rodina Bláhová: „...rozdílem je také pohlaví, mé dvě biologické děti jsou kluci a v pěstounské péči máme holčičku. [...] nikdy jsem to nepoužila jako nástroj k výmluvě, že je taková nebo taková kvůli etniku.“

Rodina Páleníková: „...etnikum na výchovu dítěte nemá vůbec vliv.“

Rodina Javorová: „Děti, které se dostávají do pěstounských rodin, to měly opravdu složité a jejich city bývají nabourané, tak jak tomu bylo u naší holčičky.“ [...] z takového prostředí, ze kterého k nám přišla, by se chovala stejně, i kdyby byla světle červená. Biologická rodina jí způsobila mnoho traumat. [...] Etnikum v tom nehraje roli.“

Odlíšnosti, nemoci a poruchy dítěte z jiného etnika rodiče přisuzovali k vlivu biologické matky a jejímu způsobu života hlavně v těhotenství.

Rodina Páleníková: „Určitě převládá způsob života biologické matky v těhotenství, pokud pila, tak to dítě si nese ty následky celý život. Tak je tomu u našeho dítěte.“

Rodina Bláhová: „K. je citlivá holka, [...] trpí poruchou pozornosti, [...] ale to není tím, že je Romka, ale opravdu stylem života matky, možná i fetovala, když byla těhotná.“

Rodina Javorová: „*V. trpí úzkostmi [...] psycholog nám řekl, že to může souviset právě ze způsobu života biologické matky. [...] Myslím, že to že je Romka s tím asi nesouvisí, spíš bych se přikláněla k tomu, že její život začal velmi zostra.*“

Jiní rodiče neznají život biologické matky, odlišnosti přisuzují genům nebo znamení zvěrokruhu.

Rodina Míšková: „*L. jde po všem hlavou napřed. Ale já hodně věřím na znamení zvěrokruhu a na všechny naše děti sedí jejich znamení.*“

Rodina Králová: „*jaký život vedla to nevím. [...] má v sobě lehký nádech temperamentu a ten si s sebou nese jistě v genech.*“

Rozdíl ve výchově svých dětí a dítěte z jiného etnika rodiče přisuzovali k odlišnostem spojené např. s mírnějším chováním vůči dítěti z jiného etnika, nebo jsou naopak důslednější ve výchově, rozdíl ve výchově byl přisuzován i jinému pohlaví dítěte a také byli názoru, že výchova je náročnější nebo složitější než u vlastních dětí, např. při učení.

Rodina Míšková: „*Snažím se dávat tresty a příkazy stejným metrem. Ale manžel mi říká, že jsem na L. mírnější.*“

Rodina Javorová: „*...způsob života biologické matky ovlivnil V. její život, její psychiku a tím my vlastně máme složitější výchovu. [...] náš syn byl jiný, samostatný v učení [...] V. je pomalejší a dodnes se zapojujeme hodně i my do učení, [...] u biologického syna jsme byli přísnější a hodně dbali na vzdělání. [...] U V. nad spoustou věcí máváme rukou a omlouváme ji.*“

Rodina Bláhová: „*No rozdíl je hlavně v pohlaví, máme dva kluky. S holkou je to prostě jiné. [...] K. asi nadřazují a jsem u ní mírnější.*“

Rodina Králová: „*...vychováváme pořád ve stejném duchu. Ale určitě u D. jsme důslednější, [...] určitě praktikujeme i více zákazů, protože to na něj platí.*“

Rodina Páleníková: „*Já si myslím, že vychováváme děti úplně stejně. [...] protože má dítě ADHD, takže u nás je styl hlavně v důslednosti.*“

V rozhovoru byly popsány typické znaky stylů výchovy. Z možných stylů výchovy, které byly navrhovány v rozhovoru, se rodiče přikláněli k demokratickému stylu výchovy, to byla jako poslední varianta v položené otázce.

Rodina Bláhová: „...u nás převládá pohoda, rovnocenné chování, kamarádi, takže určitě ta poslední varianta. Určitě vnímáme práva a názory dětí.“

Rodina Javorová: „...spíš ta poslední varianta, respektujeme dítě a snažíme se mu být na blízku, aby vědělo, že jsme tady.“

Rodina Míšková: „...umíme pochválit, ale umíme i vyhubovat. [...] spíš ta poslední varianta, snažíme se asi být těmi kamarády, aby se nebály děti za námi přijít, když je problém.“

Rodina Králová: „Určitě na bázi demokracie, sice svoboda, ale s řádem. [...] spíš respektujeme práva a názor dítěte, ale je potřeba ho vést k dobrému cíli.“

Pozitiva, která rodiče uváděla v souvislosti s výchovou, byla radost a obohacení.

Rodina Míšková: „Pozitiva vidím jednoznačně v obohacení celého našeho okolí, jak vnímají L. odlišnost, [...] mým dětem to dalo určitě mnoho do života. Reálně na živo vidí, jak se dá pomoci. [...] L. naši rodinu hrozně upevnil.“

Rodina Javorová: „...nás samotné to s manželem naučilo mnoho i syna, dobrý pocit v srdci, že pomáháme, vidíme, že z V. určitě vyroste dobrý člověk díky našemu vlivu a výchově.“

Rodina Bláhová: „K. je sluníčko, které září a do naší rodiny přinesla oživení a slunce.[...] naši kluci pochopili i jiný svět, že jim to také hodně dalo do života.“

Rodina Králová: „...ohromné obohacení celé naší rodiny, dodání života do naší klidné rodiny. [...] S D. se nasmějeme.“

Naopak negativa, která rodiče uváděla v souvislosti s výchovou, byla problémy s učením, potřeba asistenta pedagoga a návštěvy odborníků, dále také předsudky okolí a strach z biologické rodiny.

Rodina Míšková: „...strach z biologické rodiny.“

Rodina Javorová: „...negativa, předsudky okolí [...] Negativa také v tom, že se hodně probírají právě s psychologem problémy ohledně toho, že je odlišná, skrz školu a okolí. [...] trpí úzkostmi a ve škole má asistenta pedagoga.“

Rodina Bláhová: „...možný budoucí vliv biologické rodiny. [...]Kontrola úřadů, sociální pracovníci, poradny skrz to ADHD. To všechno nám nabourává samozřejmě klidný život.“

Rodina Králová: „D. potřebuje dohled, utíká od toho, nebaví ho to. [...] obávám se biologické maminky, že jednou zaklepe na dveře.“

Rodina Páleníková: „...našemu dítěti musíme píchat růstový hormon.[...]...ohledně toho ADHD, [...]...musí mít asistenta pedagoga ve škole, má takové složitější učení, všechno mu dýl trvá.“

Rodiče se opět shodují na tom, že etnikum v pozitivních a negativních neovlivňuje přístup k výchově a problémy spojené s výchovou dítěte z jiného etnika.

Rodina Králová: „Ale není to tím, že je Rom, bavila jsem se s maminkama, co mají takto malé děti na distanční výuce, [...] pořádně nezažily lavice a učitele a prostě dávat pozor.“

Rodina Bláhová: „Ale Rozhodně za to nemůže etnikum. Myslím, že to tak mají i pěstouni, kteří mají dítě ne-romské.“

Rodina Javorová: „...je to jiné než s biologickým synem, náročnější, ale to se nepřisuzuje etniku.“

Rodina Míšková: „... s tím nesouvisí etnikum. Vlastně s ničím nesouvisí to, že je L. Rom. Myslím, že všechno by se dělo i kdyby byl L. no prostě bílý.“

Rodina Páleníková: „...to se nedá zatím rozlišit, jestli je to dítě české nebo jiné národnosti nebo etnika.“

Své rozhodnutí vzít si do pěstounské péče dítě z jiného etnika by rodiče změnit nechtěli.

Rodina Bláhová: „Ne, hrozně jsme si všichni na sebe zvykli, nedovedu si představit, že by to bylo jinak, jsme prostě rodina.“

Rodina Páleníková: „Nezměnili.“

Rodina Javorová: „*Ne, [...] je to úžasná holka.*“

Rodina Králová: „*Ne, nelitujeme toho.*“

Rodina Míšková: „*Byli jsme rozhodnuti pomoci jednomu z nich [...] a že to bylo zrovna romské dítě, to bylo v tu chvíli jedno. Dnes už to není romské dítě, ale je to L. a toho už bychom nikdy nevyměnili.*“

Dokonce všichni rodiče bez váhání dokázali lásku k dítěti z jiného etnika srovnat s láskou ke svým biologickým dětem. Při otázce, zda by dokázali říci, že dítě v pěstounské péči milují stejně jako své vlastní děti, odpovídali:

Rodina Páleníková: „*Ano.*“

Rodina Míšková: „*Rozhodně ano.*“

Rodina Javorová: „*Ano, bez rozdílu.*“

Rodina Bláhová: „*Ano, rozhodně bez rozdílu.*“

Rodina Králová: „*Ano.*“

Důvody, které rodiče vedly k rozhodnutí stát se pěstounem dítěte z jiného etnika, byly spíše jen o pomoci jakémukoliv dítěti. Etnikum bylo jedno z možností, se kterým souhlasili v žádosti, a s překvapením se tato možnost jen naplnila.

Rodina Páleníková: „*...my když jsme si žádali o dítě do pěstounské péče, tak jsme napsali, že chceme jakékoliv dítě. [...] chtěli jsme pomoci jakémukoliv dítěti, tam nám nešlo o etnikum.*“

Rodina Králová: „*...že jsme chtěli tuto variantu, [...] mít dítě v pěstounské péči, prostě zažít, být tu pro někoho jiného. [...] že je to dítě s jiným původem než my, to byl prostě osud.*“

Rodina Míšková: „*...jiné etnikum v tom vůbec nehrálo roli, to bylo takové překvapení. [...] k výchově dítěte v pěstounské péči nás vedly důvody hlavně ty, že jsem cítila potřebu pomoci.*“

Rodina Bláhová: „*Nad odlišným etnikem jsme nijak neuvažovali na začátku, jen důvody vychovávat dítě v pěstounské péči a to byl rozhodně pocit pomoci.*“

Rodina Javorová: „...v žádosti jsme tuto variantu nevyloučili. Prostě jsme to nechali osudu.“

Někteří rodiče vnímali změny v chování své okolí.

Rodina Králová: „Ano bezpochyby. Ale D. si všechny ve svém okolí hned získal.“

Rodina Míšková: „U nás v Jednotě na nás vždy prodavačky čučely. Ted' už ne, to bylo na začátku.“

Rodina Javorová: „Určitě, lidi se otáčí na ulici v obchodě. I s jednou učitelkou jsme měli jednu rozmluvu v ředitelně.“

Rodina Bláhová: „Ze začátku ano, i ted' potkáme někoho, kdo se teda divý tomu, že K. vypadá jinak než my. Nedůvěřivý byli ze začátku i moji rodiče.“

I přestože se rodiče shodují, že na dítě nemá vliv etnikum, etnikum nezasklívají v rodině a vzdělávají se, nebo navštěvují aktivity spojené s etnikem, aby se dítě lépe zařadilo.

Rodina Králová: „...co máme doma D., mám už načteno mnoho knih o Romech.“

Rodina Míšková: „Četla jsem několik příruček, [...] je důležité nezasklít etnikum v rodině, [...] máme doma knihy o Romech, které jsme četli.“

Rodina Javorová: „Zúčastňujeme se projektů romské dítě v ne-romské rodině [...] chodíme do Brna na Mezinárodní den Romů.“

Rodina Bláhová: „Vysvětlujeme jí, proč má odlišnou pleť, odkud přišli Romové, díváme se na dokumenty o Romech. A hlavně chceme někdy navštívit Romský festival v Brně Mezinárodní den Romů.“

6 SHRUTÍ VÝZKUMU

Rozbor dat, který jsme provedli pomocí situační analýzy, naprosto naplnil výzkumné cíle. Z rozboru jsme se dozvěděli informace, které nám odkryly odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

Výchova dítěte z jiného etnika je ze strany rodičů brána zodpovědněji a hlavně nesrovnatelná s vlastními dětmi. Nejčastější důvody, které rodiče uvádějí, je zodpovědnost vůči úřadům. Rodiče pocítují nad sebou kontrolu. Odlišný temperament dětí z jiného etnika, jejich citové narušení, se kterým se ocitli v nové rodině, mění také náhled na výchovu dítěte. Názor je i ten, že vychovat své biologické děti je stejná starost jako o jiné děti. Na čem se rodiče shodují v odpovědích, je fakt, že výchovu dítěte z jiného etnika neovlivňuje jeho odlišné etnikum. Rozdíly spatřují spíše například v pohlaví dítěte, které se liší od biologických dětí, nebo k traumatům, se kterým se dítě muselo vypořádat. Na odlišnou péči má také vliv podle rodiny i vyšší věk pěstounských rodičů. Rodiče se spíše přiklání k názoru, že za odlišnostmi, nemocemi a poruchami dítěte nemůže etnikum, ale způsob života biologické matky během těhotenství a následný vliv biologické rodiny, kde převládal strach, násilí, alkohol a drogy. Ve dvou případech rodiče neznali život biologických rodičů, proto odlišnost přisoudili genům a dokonce i znamení zvěrokruhu.

Rozdílnost ve výchově svých biologických dětí a dítěte z jiného etnika je spojena s mírnějším chováním rodičů vůči dítěti z jiného etnika, nebo ba naopak důsledností, kterou si žádá dítě z jiného etnika. Rozdíly rodiče spatřovali opět v odlišném pohlaví dětí a také k charakteristickým vlastnostem dítěte. Rodiče se většinou shodují na tom, že výchova dítěte z jiného etnika je náročnější a složitější než u vlastních dětí. Rodiče se přiklání k demokratickému stylu výchovy.

Pozitiva, která rodiče uvádějí v souvislosti s výchovou, jsou jednoznačně radost v rodině. Dále si velmi chválí obohacení celé rodiny a pozitivní přínos pro své biologické děti, které mají velmi dobrý příklad do života. Naopak negativa, která rodiče nejčastěji uvedli, jsou problémy s učením, výsledkem je mnohdy i zásah a pomoc asistenta pedagoga ve škole, nebo nutné návštěvy odborníků. Dále nejsou zapomenuty také předsudky okolí a strach z biologické rodiny, že si pro dítě jednou přijde. Rodiče vysvětlují, že děti trpí úzkostmi, poruchou soustředění, poruchou ADHD, a to jim samozřejmě poklidný rodinný život mění. I v tomto okruhu otázek se rodiče shodují v jednom, že pozitiva a negativa

spojena s výchovou dítěte neovlivňuje jeho etnikum. Jsou přesvědčeni, že problémy mají i rodiče ne-romských dětí v pěstounské péči, které přišly také ze špatného prostředí biologické rodiny.

Jednoznačně by rodiče nezměnili své rozhodnutí vzít si do pěstounské péče dítě z jiného etnika, bez váhání všichni odpovídají, že chovají stejnou lásku k dítěti v pěstounské péči jako k dětem biologickým. Důvody, které je přiměly, rozhodnout se stát se pěstouny dětí z jiného etnika byly pouze o tom, že chtěli pomoci jakémukoliv dítěti. O možnosti, že to může být dítě z jiného etnika, věděli a v žádosti s tím souhlasili. Dítě z jiného etnika bylo překvapením, které neodmítli. Někteří uvedli, že zpočátku to brali jako výzvu. Ale postupně zjistili, že etnikum nehraje žádnou roli u dítěte.

Změny v chování svého okolí vnímají rodiče různě, někteří uvádějí, že jsou středem pozornosti v obchodě a na ulici, nedůvěřivost byla dokonce ze začátku k dítěti z jiného etnika i u prarodičů v jedné rodině. Jedna rodina uvedla i problémy s učitelkou ve škole, které se ale již vyřešily. Dvě rodiny žádné změny nevnímají.

7 DISKUSE

Jako velmi významným činitelem u psychosociálního vývoje Vágnerová (2005) označuje působení rodiny a jiných sociálních skupin, jako např. vrstevníky a školu. Do kognitivního vývoje autorka zahrnuje vrozené dispozice ale také vliv prostředí a to zejména způsob výchovy a vzdělání.

Ve výzkumu potvrzujeme, že pěstounská rodina je opravdu významným činitelem, který svoji výchovou a péčí, může ovlivnit vývoj dítěte.

Jak podotkl Matějček (2002), děti, které je potřeba umístit do vhodné pěstounské péče jsou většinou sociálně osiřelé. Tito „sirotci“ potřebují individuální péči a dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Jedná se většinou o děti s různými zdravotními či psychomotorickými poruchami.

S tímto tvrzením můžeme souhlasit, po provedení výzkumu zjišťujeme, že mezi tyto poruchy rodiče řadí problémy s učením, poruchy soustředění, ADHD, děti jsou citlivé a trpí úzkostmi. Rodiny si tyto problémy uvědomují a aktivně je řeší.

Matějček (2015) také hovoří o tom, že jakákoli odchylka či vada nebo zvláštnost (tělesná, temperamentní, povahová), kterou se dítě vzdaluje od normy a průměru, vytváří rodičům náročnější a odpovědnější výchovu.

Rodiče se opět shodují s tímto přesvědčením autora. Výchovu rodiče popisovali v rozhovorech jako náročnější a odpovědnější.

Rodiny se ztotožňují s demokratickým stylem výchovy. Tento styl Čáp a Mareš (2007) popisují jako vedení, které se řídí zásadami respektu dětí vůči vychovateli a naopak. Dítě je respektováno jako svébytná bytost, jeho názory jsou brány v úvahu a aktivně se podílí na rozhodovacím procesu. Požadavky, které vychovatel ukládá dítěti, jsou úměrné jeho věku, schopnostem a dovednostem a jsou kladeny vlídným jednáním. Tresty a zákazy jsou nahrazovány výběrem mezi několika způsoby řešení problému. Rodiče vystupují jako vzorný příklad a děti je tak vnímají.

Vančáková (2011) říká, že je špatné vnímat etnikum u dítěte jako slabinu či nevýhodu.

Rodiče se k tomuto názoru jednoznačně přiklání, ba naopak vyvrací, že by za problémy, se kterými se potýkají, stálo odlišné etnikum dítěte.

Jiří Kovařík (in Bubleová a kol., 2007) v publikaci Romské děti žijící mimo vlastní rodinu popisuje výzkum, který poukazuje na specifické zdravotní problémy, jako jsou poruchy

spánku, úzkosti, neurotické napětí, neklid. Tyto problémy zvyšují náročnost výchovy náhradní rodině. Podotýká, že obtížemi trpí přibližně stejně často děti romské i neromské. Dle jeho výzkumu tedy vidíme, že s problémy v náhradní rodinné péči, se nenachází pouze rodiče, kteří mají v pěstounské péči romské děti. Problémy doprovází i rodiče, kde na první pohled vypadají podmínky příznivěji. Výsledky výzkumu srovnaly obě skupiny (romské a neromské děti) a ukazuje se, že úspěšnost začlenění do nové rodiny nesouvisí s původem dítěte. Mezi romskými a neromskými dětmi nebyly zjištěny výraznější rozdíly.

S jistotou se dá tento výzkum použít na etnikum obecně a ne jen na romské děti. Naše zkoumání tento výzkum potvrzuje, protože podle výpovědí rodičů se nepřiklání k názoru, že by za odlišné chování a problémy stál původ a etnikum dítěte.

Martina Vančáková v rozhovoru pro Český rozhlas uvedla, že předsudek stojí za vnímáním romských dětí jako problémovějších. Přitom obecně děti, které jsou traumatizované a mají poruchu citového připoutání, projevují také problémové chování, motivem není jeho etnikum. Vysvětluje, že potíže se úplně stejně objevují u majoritních dětí v pěstounské péči. Souvislost s poruchami a problémy je zapříčiněno dle Vančákové tím, čím si děti prošly, než se dostaly do náhradních rodin. Mohly být týrané, zanedbávané a byly oddělené od své matky. Psycholožka dále uvádí srovnání s majoritním dítětem, které projevuje problémové chování, kdy okolí řekne, že mělo těžký život. Ale pokud se takto projevuje dítě romské, tak je to tím, že je Rom. A to je špatně dle psycholožky. (Český rozhlas, © 2021)

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá popisem výchovy dětí z jiného etnika v českých pěstounských rodinách. Práce byla rozčleněna na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část byla rozdělena na tři kapitoly. V první kapitole byly vymezeny pojmy vztahující se k vývoji dítěte a etniku. Ve druhé kapitole jsme se věnovali výchově, stylům výchovy a určitým postojům k výchově zmíněných etnik. Poslední kapitola popisovala náhradní rodinnou péči, zejména byla vymezena pěstounská péče, která byla předmětem výzkumu.

V praktické části jsme se věnovali výzkumnému šetření, cílem bylo popsat výchovu dítěte z jiného etnika v českých pěstounských rodinách. Bylo potřeba zajistit názory a vnitřní pocity dotazovaných osob, proto byl k tomuto šetření zvolen jako vhodnější metodologický přístup, přístup kvalitativní. Metodou sněhové koule byl vybrán výzkumný soubor, který tvořilo pět českých pěstounských rodin. K realizaci nám dopomohl polostrukturovaný rozhovor, který nás dovedl ke stanovenému výzkumnému cíli. Dále nám v rozboru dat byla nápomocná výzkumná metoda – situační analýza, díky které jsme mohli celé téma prozkoumat do hloubky, kde i vedlejší prvky mohly hrát významnou roli ve výzkumu.

Z analýzy rozhovorů vyplynuly podstatné názory českých pěstounských rodin, které mají v péči dítě z jiného etnika. I když rodiny naznačují, že s dítětem přišly do rodiny i určité problémy, poruchy a odlišnosti, tak v žádném případě nesouvisí s etnikem dítěte. Rodiny se spíše přikláněly k názoru, že za projevy dítěte může způsob života biologické matky v těhotenství a také následný způsob a styl života biologické rodiny. Rodiny projevovaly postoj, že dítě nemůže za to, komu se narodilo.

I přestože se rodiče shodují, že na dítě nemá vliv etnikum, jeho etnikum nepřehlídají a vzdělávají se, nebo navštěvují aktivity spojené s etnikem, aby se dítě lépe zařadilo.

Rodiče by své stanovisko v rozhodnutí mít v pěstounské péči dítě z jiného etnika nechtěli změnit, i přestože jisté změny ve svém okolí pociťují a vnímají.

Na závěr můžeme zmínit výstižné motto, které Nadace pro rozvoj občanské společnosti a České televize převzalo z knihy Zdeňka Heluse - Vyznat se v dětech (1984):

„Ohrožené dítě potenciálně ohrožuje svět - může z něho totiž vyrůst člověk, který nejenže se nebude podílet na stavbě tohoto světa, protože se tomu nenaučil, ale který bude

jeho zkázou, protože ho nenávidí za všechny křivdy, které mu způsobil.“ (Helus, 1984, in Bubleová a kol., 2007, s. 31)

Kovařík ve výzkumu (Bubleová a kol., 2007) zdůrazňuje také názor, že velký vliv na přijetí dítěte do pěstounské péče má jeho věk. Čím vyšší věk dítěte, tím jsou větší komplikace s žitím v rodině. Proto je potřeba umísťovat děti do náhradní rodinné péče co nejdříve bez ohledu na jeho etnikum.

Jak jsme si mohli ověřit, problémy s opuštěnými dětmi nemusíme spatřovat s původem a etnikem. Je potřeba upozorňovat společnost na důležitost umísťovat děti co nejrychleji do náhradní rodinné péče a předcházet dlouhodobému umístění v ústavní péči, kde dítě nemusí získat takovou náklonnost a lásku jakou by dostalo v náhradní rodinné péči. Je zapotřebí podporovat rodiny, které vstupují do jakékoliv podoby náhradní rodinné péče. Podpora je významná jak ze strany úřadů, tak ze strany veřejnosti, protože rodinu potřebuje každé dítě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKALÁŘ, Petr, 2004. Psychologie Romů. Praha: Votobia. ISBN 80-7220-xxx-.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: public promotion. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [3] BUBLEOVÁ, Věduna a kol., 2007. Romské děti žijící mimo vlastní rodinu. Praha: Středisko náhradní rodinné péče.
- [4] BUBLEOVÁ, Věduna, 2013. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-17-3.
- [5] BUBLEOVÁ, Věduna, 2014. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-19-7.
- [6] ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří, 2007. Psychologie pro učitele. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [7] ČERNÁ, Milena, ŠTREIT, Jindřich, DAVIDOVÁ, Eva a KOŘÁN, Jaroslav, 2000. Černobílý život. Praha: Gallery. ISBN 80-86010-37-6.
- [8] GAVORA, Peter, JŮVA, Vladimír a HLAVATÁ, Vendula, 2010. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [9] HLADÍK, Jakub a Univerzitní institut, 2006. Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-424-9.
- [10] HLAVATÁ, Lucie, 2008. Dějiny Vietnamu. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-965-2.
- [11] HORVÁTHOVÁ, Jana, 2002. Společenství Romů na Moravě, Muzeum romské kultury (Brno, Česko) a Člověk v tísní (společnost). Kapitoly z dějin Romů. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-615-X.
- [12] JAKOUBEK, Marek a HIRT, Tomáš, 2004. Romové: kulturologické etudy: (etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 80-86473-83-X.
- [13] JAKOUBEK, Marek, 2004. Romové – konec (ne)jednoho mýtu: tractatus culturo(mo) logicus. Praha: BMSS-Start. ISBN 80-86140-21-0.

- [14] JANDOUREK, Jan, 2007. Sociologický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.
- [15] JARKOVSKÁ, Lucie, 2015. Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0792-4.
- [16] KRAUS, Blahoslav, 2014. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
- [18] MATĚJČEK, Zdeněk a kol., 2002. Osvojení a pěstounská péče. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.
- [19] MATĚJČEK, Zdeněk, 2015. Po dobrém, nebo po zlém?. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0852-5.
- [20] NAVRÁTIL, Pavel, 2003. Romové v české společnosti. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8.
- [21] NEČAS, Ctibor, 2002. Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0497-4.
- [22] PROKEŠOVÁ, Miriam, 2010. Romové, otázky a hledání odpovědí. Ostrava: Repronis. ISBN 978-80-7329-249-2.
- [23] PRŮCHA, Jan, 2011. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-502-2.
- [24] PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří, 2013. Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [25] PRŮCHA, Jan, 2015. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0872-3.
- [26] SOBOTKOVÁ, Irena, 2003. Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 80-86552-62-4.
- [27] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, 2010. Přehled vývojové psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2433-0.
- [28] ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, 2001. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál. ISBN 80-7178-648-9.

- [29] ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol., 2008. Výchova k toleranci a proti rasismu: Multikulturní výchova v praxi. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-182-2.
- [30] VÁGNEROVÁ, Marie, 1999. Úvod do psychologie. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-421-7.
- [31] VÁGNEROVÁ, Marie a Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, 2003. Úvod do vývojové psychopatologie IV: poruchy adaptace. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-766-7.
- [32] VÁGNEROVÁ, Marie a Univerzita Karlova, 2005. Vývojová psychologie I: dětství a dospívání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1037-5.
- [33] VÁGNEROVÁ, Marie a Univerzita Karlova, 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- [34] VANČÁKOVÁ, Martina, 2008. Romské dítě v neromské rodině. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit.
- [35] VANČÁKOVÁ, Martina, 2011. Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-05-0.

Internetové zdroje

- [36] 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
- [37] Adopce romských dětí většinou dopadnou dobře, i když okolo nich panují předsudky a mýty | Radio Wave. Radio Wave [online]. Copyright © 1997 [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/adopce-romskych-deti-vetsinou-dopadnou-dobre-i-kdyz-okolo-nich-panuji-predsudky-8272212>
- [38] Digitální knihovna Kramerius. Digitální knihovna Kramerius [online]. Dostupné z: <https://ndk.cz/>
- [39] Formy náhradní rodinné péče. Průvodce [online]. Copyright © [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

- [40] HUBERTOVIÁ, Lucie. Vliv sociálního a kulturního kontextu na formování identity u dospívajících imigrantů vietnamského původu v severní Americe. *Epsychologie* [online]. 2014, 8(1), 13-23 [cit. 20.04.2021]. ISSN 18028853. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/hubertova.pdf>
- [41] KALENDA, Jan, ©2016. Prozatím nevyužitá šance: situační analýza v pedagogickém výzkumu. *Pedagogická orientace: Vědecký časopis České pedagogické společnosti* [onli-ne]. [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/6135/5508>
- [42] Národnostní menšiny | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/zakony-a-narizeni-vlady-6505/>
- [43] Národnostní struktura obyvatel - 2011 | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/narodnostni-struktura-obyvatel-2011-aqkd3cosup>
- [44] Nejkrásnější citáty o rodičích a dětech. *Výchova dětí s láskou a respektem | Kouzelná výchova* [online]. Copyright © 2015 [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: <https://www.kouzelnavychova.cz/nejkrasnejsi-citaty-o-rodicich-a-detech/>
- [45] Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule: Snowball Sampling, 2003. *Drogy-info* [online]. [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1660/357/Prirucka_Snowball_Sampling1.pdf
- [46] Romská národnostní menšina | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. [cit. 20.04.2021] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/>
- [47] Výběr metodou sněhové koule, 2018. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_metodou_sn%C4%9Bhov%C3%A9_koule
- [48] *Zákony pro lidi*. *Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 20.04.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

např.	například
a kol.	a kolektiv
tzv.	tak zvaného
s.	strana
tj.	to je
aj.	a jiné
NRP	náhradní rodinná péče
č.	číslo
Sb.	Sbírky
apod.	a podobně
biol.	biologické
aktualiz.	aktualizované
rozš.	rozšířené
vyd.	vydání

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Metoda sněhové koule (Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule, 2003)	36
Obrázek 2: Neuspořádaná mapa - Celkové zhodnocení výchovy (vlastní zpracování)	40
Obrázek 3: Relační mapa - Celkové zhodnocení výchovy (vlastní zpracování)	42

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Struktura uspořádané mapy (vlastní zpracování)	41
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozšířený rozhovor

Příloha P II: Informovaný souhlas s rozhovorem a jeho využitím

PŘÍLOHA P I: Rozšířený rozhovor

Jak hodnotíte výchovu dítěte z jiného etnika?

Změnili byste dnes své rozhodnutí vzít si do pěstounské péče dítě z jiného etnika?

Obracíte se spíše k názoru, že převládá vliv způsobu života biologické matky, např. při těhotenství, nebo že za odlišnostmi v chování, pokud jsou, mohou geny etnika?

Jaké důvody Vás vedly k tomu, abyste vychovávali dítě z jiného etnika?

Máte nebo měli jste sami předsudky vůči etniku?

Hledáte sami pro sebe informace o daném etniku, abyste lépe pochopili dítě?

V čem vidíte pozitiva a negativa ve výchově dítěte z jiného etnika?

Nebojíte se, že v období dospívání bude dítě hledat svoji biologickou rodinu a bude tíhnout ke svému etniku?

Jaké rozdíly byste dokázali popsat při výchově dítěte z jiného etnika a při výchově svých vlastních dětí?

Řeší dítě samo svoji odlišnost vůči svým blízkým? Popřípadě jak vysvětlujete tyto otázky dítěti?

Dokázali byste říci, že dítě v pěstounské péči milujete stejně jako své vlastní děti?

Jaký styl výchovy u Vás převládá?

Zda například u Vás převládají spíše příkazy a tresty, že jste jako rodič velmi dominantní, nebo zda u Vás panuje bezvládní a neexistuje kontrola, nebo se vnímáte ve výchově jako kamarád a jste toho názoru, že dítě má svá práva rozhodovat o sobě?

Vnímáte změny v chování svého okolí?

Cítíte například zvýšený zájem svého okolí?

Zažili jste nějaké specifické situace, které jste se svými vlastními dětmi nezažili?

Přišlo někdy dítě domů s tím, že se mu někdo posmíval?

PŘÍLOHA P II: Informovaný souhlas s rozhovorem a jeho využitím

Vážená rodino, jsem studentem sociální pedagogiky na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci mé bakalářské práce s názvem Dítě z jiného etnika v českých pěstounských rodinách jsem Vás požádala o poskytnutí rozhovoru, který je součástí výzkumu, vztahujícímu se k mé závěrečné práci. Rozhovor je polostrukturovaný a je zaměřen na výchovu dítěte z jiného etnika, a to právě z pohledu Vás – českých pěstounských rodin, které mají s touto výchovou největší zkušenost v rámci domácího prostředí. Vaše účast na rozhovoru je zcela dobrovolná. Není Vaší povinností odpovědět na všechny otázky, naopak je zcela na Vás, které informace a názory mi během rozhovoru sdělíte. Pro potřeby analýzy budu rozhovor zapisovat. Vámi poskytnuté informace a Vaše názory budu považovat za maximálně důvěrné a budou použity jen pro potřeby mé bakalářské práce. Zápis a případné citace v mé práci budou plně anonymizovány. Žádám Vás o souhlas s poskytováním výzkumného materiálu pro výzkum, který je součástí mé bakalářské práce.

Děkuji, Tereza Hráčková

Svým podpisem uděluji souhlas s poskytnutím rozhovoru a jeho využitím jako výzkumného materiálu v rámci výše uvedené bakalářské práce.

Datum rozhovoru:

Vaše jméno:

Váš podpis: